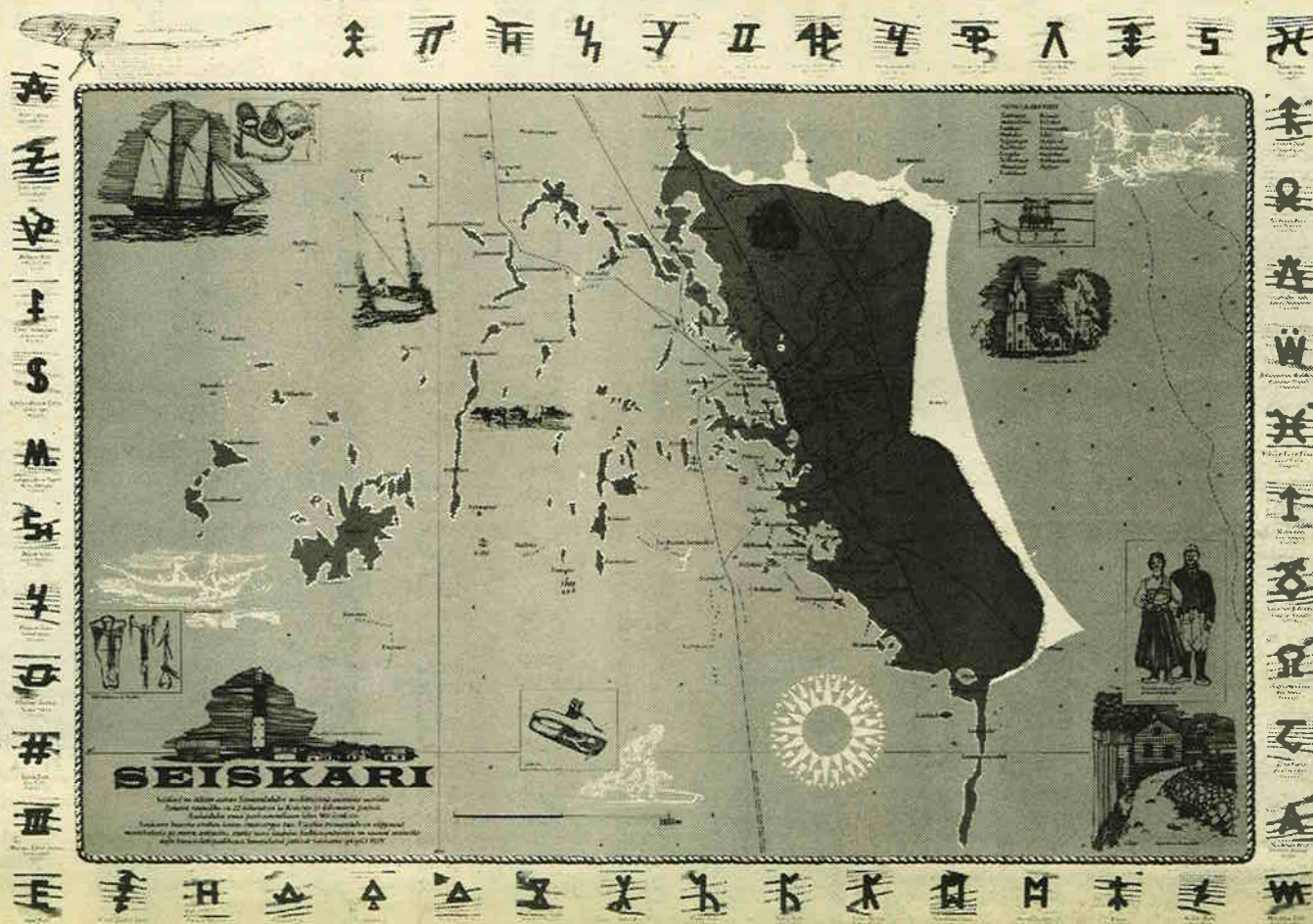

PITÄJÄ • PITÄJÄLTÄ

SEISKARI

Seiskari

Seiskari (myös Seitskari, ruots. Seitskär), Suomenlahden itäosassa, kuuluu Rannan tuomiokuntaan, Lavansaaren-Penisaaren-Seiskarin nimismiespiiriin ja seurakuntana Savonlinnan hiippakunnan Viipurin rovastikuntaan.

Kunnan pinta-ala ilman vesialuetta 4 km², saaria yleiskartan mukaan 33. Pääsaaren suurin pituus pohjoisesta etelään 4 km, leveys idästä länteen 1,5 km. Asukasmäärä (1921) 848 henkeä; kaikki suomenkielisiä. Kylä 3. Asuinrakennusten lukumäärä 129 (1920).

Kalastus tuotti virallisen tilaston mukaan 1920 silakoita 60 000 kg, lohia 750 kg. Kauppiaita kolme. Kruununmetsiä ei ole, eikä virkataloja. Kunnallistaloudessa 1920 kunnalla oli tuloja ja menoja 42 820 Smk. Osuuskauppa, kansakoulu, kiertokoulu, kunnankotia ei ole, eikä maanteitä; postiasema. Kunnalla on yhteinen kunnanlääkäri Koiviston kansa-, mutta ei apteekkia.

Tiedot kirjasta Suomenmaa, osa V, 1923.

Seiskari — sinisen meren ja kultaisen hiekan saari

Suomenlahden selällä, 35 kilometrin päässä Koivistolta ja 16 kilometrin päässä Inkerin rannikosta kohoavat Seiskarin matalat saaret merestä. Pääsaaren lisäksi kunnan alueeseen kuuluu joukko pieniä sorasärkkiä saaren länsipuolella.

Pääsaaren itäosa on loivaa, kumpuilevaa hiekkamaata. Dyyneinä aaltoileva hiekka valloittaa vähitellen alueita sisämaasta haudaten vähä vähältä reunavyöhykkeen puita ja pensaita.

»Autioita ovat nämä itäiset rantaseudut, mutta jylhää

luonnonkauneutta niiltä ei silti puutu, varsinkin myrskysäällä, jolloin vaahtopäiset laineet vyöryvät yli matalan rannan.»

»Länsiosassa muuttuu maa-perä soraiseksi ja kiviseksi ja lukuisina rikkonaisina niemekkeinä työntäytyy rannikko ulapalle päin, missä saarta reunustavat kymmenet karit ja särkät. Viimemainituista suuremmat ovat Kukkoori, Kiuseori ja Kaasoori. Pohjoiseen päin pistää pääsaaresta Pohjoisrivin niemeke, ja etelää kohti ulkonee lähes puoli kilometriä pitkä Lounatrivi.»

Länsiosa on muutenkin itäpuolen maisemaa vaihtelevampi. Tosin sielläkään ei ole mäkiiä, korkein kohta on Sysmäen hiekkaharjanne saaren pohjoisosassa. Sen sijaan maisemaa rikastuttavat pienet muta- ja turvesuot, asutus sekä vähäiset pellot. Pari pientä lampea antaa vaihtelua matalaan maisemaan.

Saaren pinnanmuodostuksesta johtuen kasvillisuus on niukkaa ja lajiköyhää. Kuitenkin parisataa eri kasvilajia on tutkija löytänyt saaresta, ja maininnut kasvillisuutta laji-

rikkaammaksi kuin esim. Suursaaren. Valtapuina esiintyvät mänty ja kuusi, mutta metsät itsessään ovat niin vähäiset, että polttopuut on tuotava muualta. Lehtipuut ovat harvinaisia. Eläimistökin on lajiköyhä, metsissä ei ole enempää kettua kuin oraviakaan, ja jäniskin eksyy saareen harvoin. Samoin harakka on outo lintu saarella. Sen sijaan meren ja luotojen eläimistö on rikas, kaloja ja vesilintuja on runsaasti ja hylje on varsin tuttu eläin.

Tiedot ja sitaattilainaukset kirjasta Suomenmaa V, 1923.

Väläkylän rantaa, taustalla Kiilinrantaa.

Laulu
Seiskarista

Kun kulkuväylällä Suomenlahden laivamme keinuvi aalloilla – kahdeksan kolmatt' ja puoli asteen itäisen pituuden vaiheilla.

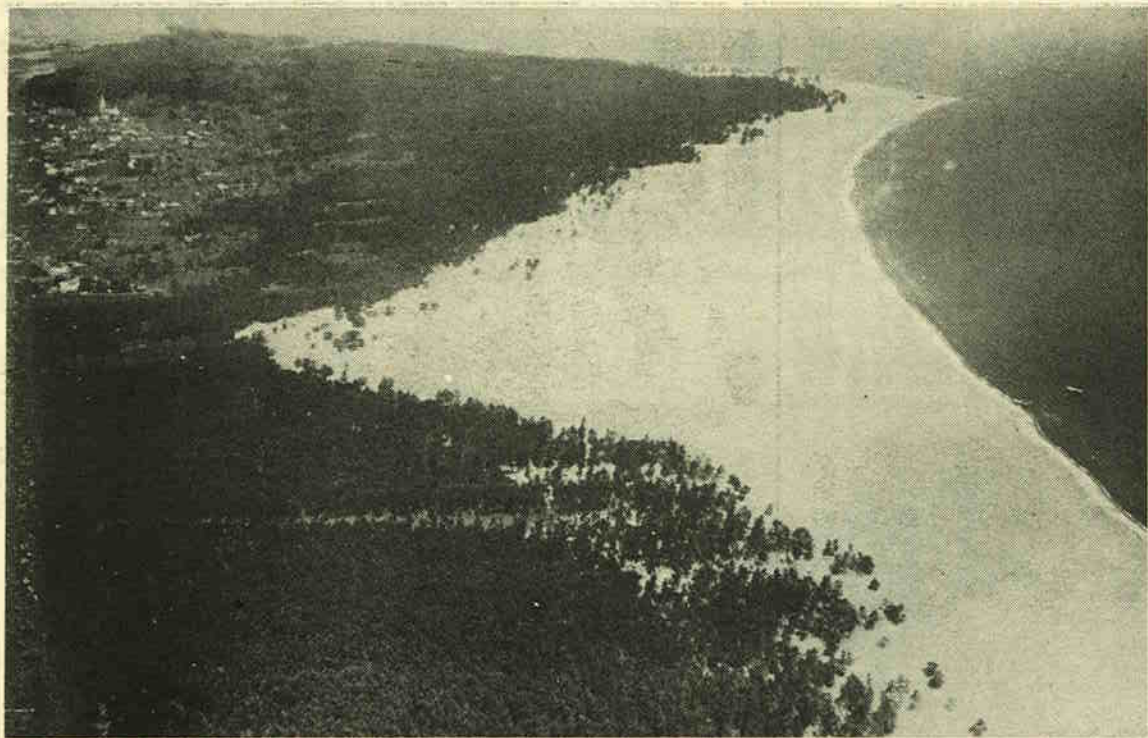
Luo silloin silmäsi etelähän taivahan rannoille kauaksi, niin takaa mahtavain maininkien siintävi saaremme Seiskari.

Se merimiesten on vanha tuttu, karimme kuuluisa kauttaaltaan. Käy usein laivoilla siitä juttu, kummia kuuluja kuiskaillaan.

Sen rannoilla moni merimiesi iäiseen mennyt on lepohon. Niin hiljaa, vienosti haudoillansa lainehet liplattaa laulelon.

Et tuota laulua tunne varmaan, kai lähetetty on maailmaan vain viestinviejäksi luokse armaan hyvästit viimeiset kertomaan.

Ken tahtoo tulkita miesten mielet, manalle menneitten toiveita, sen täytyy osata luonnon kielet, laineitten lauluja tulkita.

Seiskarin itäpuolta.

Laivat, verkot ja lämmin hiekka

Hiekka oli Seiskarin elementti. Sitä oli itärannalla neljä kilometriä pitkälti, ja toisin paikoin jopa kilometrin levydeltä. Ja tämä kultainen hiekka oli saaren kaunistus, mutta se oli samalla myös vihollinen. Se hipi vähä vähältä metsään, hautasi puita ja työnsi kinoksaan saaren keskiosia kohti.

Hiekan uhkaa yritettiin torjua jo vuosisadan ensimmäisinä vuosina pastori Emil Hackman kävi Tanskassa asti tutkimusmatkalla ja toi sieltä säkillisen hanhenjalkakauran siemeniä. Niillä piti sitoa hiekka paikoilleen. Mutta toisin kävi. Aurinko poltti kasvin oraat, ja niin jäi valta hiekalle, ja aika ajoi se näytti mahtiaan, itäpuolella se kohosi tukahduttavaksi hiekkatuiskuksi.

Saaren länsiranta oli kivinen ja karu, ja siellä sijaitsivat saaren kolme kylää, Pohjakylä, Välikylä ja Lounatkylä.

Pitkälle ulapalle ulottuvat karirivit ja rannat olivat kivisiä, matalia. Pohjoinen majakkaranta oli kivinen sekini, ja tähän osaan saarta tutustui tulija ensimmäiseksi, sinne laskivat veneet matkustajan. Selkätietä, joka kulki saaren keskiosaa pitkin ja mänty-metsän keskellä, pääsi etelärannalle. Ulommaksi pisti Lounatrivi, puolisen kilometriä pitkä karu niemeke. Rivin alkupäässä oli pieni lampi, saarelaiten järvi.

Etelässä näkyi manner. Se oli Inkeriä, Soikkolan kylän valot pilkottivat pimeään aikaan, jos oli hyvä sää. Suomenpuoleista rantaa ei sen sijaan näkynyt, vain merta. Inkerin puolelle olikin matkaa vain 16 kilometriä, Koivistolle 35 km.

Kylien rajoja ei silmä erottanut, niin yhtä rykelmää talot olivat. Suuria taloja, pienempiä joukossa, vaaleilla väreillä maalattuja, punaiset ulko-

Lounatkylää, taustalla Simon-Annin eli Yrjö Hotasen talo.

rakennukset. Kiviäidat antoivat leimansa kyläkuvalle, ne reunustivat teitä ja peltotilkkuja. Pellot eivät totta tosiaan olleet suuret, niissä kasvoi perunaa ja keittiökasveja, aidatuilla niityillä heinää. Saari oli riippuvainen muualta tuoduista viljasta ja perunasta. Taloissa oli lehmä, toisissa parikin, joten maitotuotteiden osalta oltiin paljolti omavaraisia. Ahkerasti piti muuten liikkua, sillä paljon elämisen tarpeita jouduttiin tuomaan saareen polttopuista aina karjanrehuun. Ja ahkeraksi elämä opetti saaren kansan. Metsät olivat puhtaat, vieraat ihmettelivät, että roskat lakaistiin poluilta, ja pienetkin oksat ja kävyt poltettiin. Sieniä poimittiin joka taloon, samoin kaikki marjat. Saaren kasvillisuus oli varsin runsas.

Elinkeinoista tärkein on ollut merenkulku. Maamme itsenäisyyden aikana, rajojen sulkeuduttua, pääelinkeinoksi tuli kalastus.

Vuosisadan vaihteen tienoilla saari eli suuruuden aikaansa, silloin purjehdittiin ristiin rastiin Suomenlahtea. »Pääpaikka» oli Pietari, ja tunnettiin niin Narvat, Räävelit kuin Viipurikin, Koivisto ja Kotka lähisatamiksi. Osattiin myös Pohjanlahden rahtisatamat sekä Itämeri, Pohjanmerikin.

Laivoja laskettiin saarella olevan vuoden 1916 tienoissa 22 jahtia, 18 kaljaasia ja kaksi kuunaria. Laivoissa oli monta osakasta, se oli käytännöllisyyden sanelemaa: jos laiva tuhoutui, tasottui vahinko monen osalle, kukaan ei joutunut puille paljaille. Pietari oli tärkein määränpää, ja laivat kulkivat sinne tuulten saattamina lastinaan kiviä ja halkoja, rakennustarpeita aina kaakeliuuneista sahatavaraan, ja toivat taas tullessaan jauhoja, luujahoa, öljykakkuja ja perunoita.

Saarelaiset omistivat — merenkulun supistuessa — 1923 edelleen 22 jahtia, mutta enää vain kuusi kaljaasia ja yhden kuunarin. Merimiehiksi sanan varsinaisessa merkityksessä saarelaisia myös kutsutaan, sillä miltei joka talossa oli miesväestä joku käynyt niin Amerikat, Japanit kuin Australiatkin.

Aaltojen teitä kuljettiin kesät. »Vapaus oli rajaton» ehti joku jo runollisesti ilmaista. Mutta kun raja tuli mereen, supistui merenkulku pakostakin, sillä nuo tärkeät satamat Pietari, Narva ja Rääveli jäivät sen taakse.

Rajan taakse jäivät myös parhaat kala-apajat.

Kalastus muodostuikin nyt tärkeimmäksi elinkeinoksi, sillä purjelaitoille ei riittänyt rahtia Suomen puolella. Ankkuripaikat Väljällä tyhjenivät toisensa jälkeen. Nyt suuntasi seiskarilainen haili eli silakka matkansa Suomen puolelle, etupäässä Koivistolle, Viipuriin ja Kotkaan.

Lukuaisat nuottakunnat kokivat talvisin pyydyksiään, ja kesäisin käytiin verkkokalassa ja rysillä. Lohta kun saatiin, se merkitsi kalastajalle sen pyyntipäivän pelastusta. Lohi vietiin joka kerta kaupunkiin eikä se jäänyt suinkaan saarelaiten herkuksi. Hyl-

Sysimäen luita.

keitä ammuttiin niin ansiona kuin harrastuksenakin. Sen liha kelpasi kattilaan ja nahka tarve-esineisiin.

Kaventuneet kalavedet eivät enää tarjonneet niin leveää leipää ja runsasta särvintä kuin ennen, ja nuoret alkoivat katsella muita ansiomahdollisuuksia. Pojat jäivät monasti asepalveluksen jälkeen merivartioston tai tullilaitoksen palvelukseen, merenmittaukseen tai peräti lähtivät ulkomeriä seilamaan valmistuttuaan ammattiin mantereiden kouluissa.

Vuonna 1916 asukasluku oli 880, ja siitä se lähti alenemaan. Mistään muuttolikkeestä ei vielä ollut kysymys nykyisessä mielessä, mutta kalastus ammattina oli niin rajattu jo alueelli-

Seiskarin länsirantaa kirkontornista katsottuna.

Yksinäinen saari

• Seiskari mainittiin uuden ajan alussa Viipurin linnan alaisuuteen kuuluvaksi, ja tietojen mukaan se maksoi linnalle verona »merellistä» eli hylkeenrasvaa.

• Historian kirjat kertovat Pietari Suuren aikana Seiskarin ja muiden ulkosaarten joutuneen venäläisten haltuun. Tsaari lahjoitti 1718 Seiskarin espanjalaiselle ylimykselle Johan de Coctalle, tsaarilla kun oli tapana muistaa urhoollisia sotapäälliköitään lahjoituksin. Saari joutui sitten vuosien päästä ylimyksen lesken kuoltua tsaarin omaisuudeksi.

• Vuosisadan loppupuolella raivosi Euroopassa rutto. Kulku-taudin kulun ehkäisemiseksi Pieta-

riin perustettiin Seiskarin saarelle 1763 karanteeni eli ruttosulku niille laivoille, jotka tulivat Väli-mereltä. Vuoden 1786 ukaasi määräsi rakennettavaksi Seiskarin saarelle karanteenihuoneet.

• Rakennusten pohjat olivat vielä 30-luvullakin nähtävissä, rakennukset oli sen sijaan purettu ja rakennusaineetkin kuljetettu muualle. Ruton muistot jäi Seiskarin hiekkaan, sillä siellä kuoli sairaita. Hautauksista nähtiin vielä todistuksia Sysimäellä, josta yhä paljastui vaalenneita luita. Samoin sieltä löydettiin ortodoksisia kaularistejä. Myös oli havaittu, että haudat oli aikoinaan kalkittu.

Jahteja ja kaljaaseja Seiskarin länsirannalla 1914.

sestikin, ettei se voinut antaa tyydyttävää ansiota. Myös opintie alkoi kutsua yhä useampia. Olihan ennenkin saaresta lähdetty ja valmistuttu peräti akateemisiin loppututkintoihin, mutta nyt mieltäni Viipuriin, Kotkaan ja Helsinkiin opiskelemaan ja tekemään työtä.

Kolmekymmenluvun alussa syntyi kuitenkin tuohon aikaan nähdén varsin uudenaikainen idea saarelaisten hyvinvoinnin parantamiseksi. Oltiin

ennakkoluulottomia ja ryhdyttiin matkailuelinkeinoon, ansaitsemaan matkailulla. Perustettiin Seiskari-seura hankkeen edistämiseksi. Ja asiassa onnistuttiin. Kesävieraiden joukko kasvoi kesä kesältä, ja saaren maine loistavana kesäviertopaikkana kiiri yhä kauemmaksi. Tämä toiminta tarjosi monessa talossa niin naisväelle kuin lapsille mukavan ansiomahdollisuuden.

Kaikki päättyi kuitenkin sotaan.

Saskalan rannassa päästeltiin haileja verkoista.

Lähellä saaren pohjoiskärkeä on 31 metriä korkea majakka, joka on rakennettu 1858.

Pohjoisosaan saarta suunniteltiin pitkään aallonmurtajaa ja laiturin rakentamista. Aallonmurtajan rakennustyöt

aloitettiin kuitenkin vasta 1937 työllisyystyönä, ja sitä oli rakennettu jo melko pitkälle, kun lähtökäsky tuli.

Yhteydet mantereelle olivat saarelaisien omien alusten lisäksi melko hyvät. Laiturin

puuttamisen takia matkustajalaivat joutuivat pysähtymään redille. Sieltä matkustajat kuljetettiin moottorilla saareen. Suursaari-laiva liikennöi Kotkasta maanantaisin ja torstaisin, ja Koivistolta keskiviikkoisin ja perjantaisin.

Saari eli elämänsä

Seiskarista tuli itsenäinen kunta 1903. Kuntakokouksia pidettiin joka kuukausi ja puheenjohtajana oli 10-luvulla mm. Yrjö Herrala. Kunnallislautakunnan esimiehenä toimi 10-luvulla mm. Simo Hotanen, ja myöhemmin ansiokkaasti Juho Heikkola aina saaresta lähtöön asti. Taksoitus-, holhous-, vuokra- ja vaalilautakunnat sekä kansakoulun johtokunta toimivat.

Posti tuli saareen kahdesti viikossa, tiistaisin ja perjantaisin, ja lähti maanantaisin ja torstaisin. Postitoimipaikka luokiteltiin II luokkaan.

Tulliraja kulki saaren kautta, ja tullivartiassa työskenteli kaksi tullivirkamiestä. Poliisi oli Jaakko Herrala saaresta, ja talvisin toinenkin poliisi oli virassa. Poliiseina toimivat myöhemmin Vihtori Rytkölä, Ilmari Herrala ja Armas Torkkeli.

Sairausta huolehti sairaanhoitaja, joka samalla oli kätilö ja rokottaja. Syksystä 1915 virkaa hoiti Aino Kiiski, myöhemmin Anna Turunen ja Pauliina Lehtonen. Kerran kuukaudessa Koiviston kunnanlääkäri piti vastaanottoa.

Saaren kylät olivat erittäin tiheästi asutut. Tilat olivat pieniä, mutta varallisuus mainitaan v. 1914 olleen »keskinkertaista paremmalla puolella»; näin määritteli taksoituslautakunta.

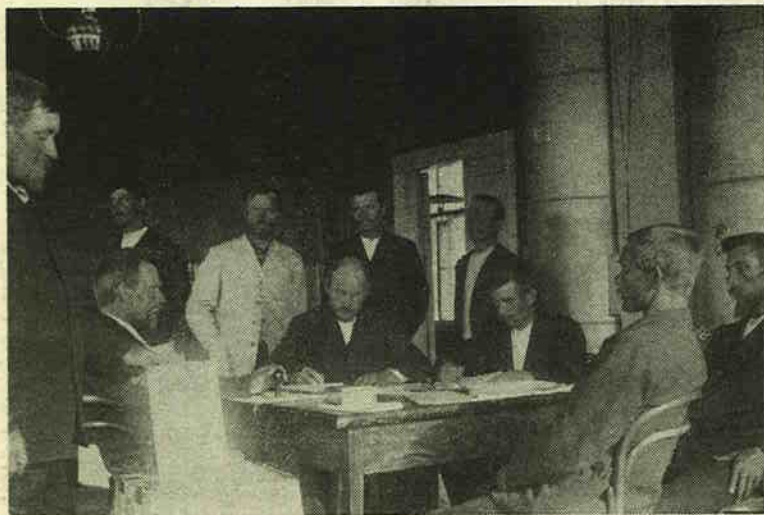
Monesta rahanmenosta pieni saaristokunta säästy verrattuna mantereen

Seiskarin viimeinen kunnanvaltuusto kokoontuneena Juho Heikkolan kotiin Merimaskun Kräkälään vuonna 1940. Vasemmalla takana: Juho Heikkola, Juho Marttila, Ville Eskola, Anton Rytkölä, Juho Luotsi, edessä vas. Toivo Rytkölä, Tahvo Saarinen, Pärtty Heikkola ja Volde Pöllänen.

kuntiin. Teiden ylläpitoon ei kulunut markkaakaan, ei myöskään sairaalaan. Sosiaalihuolto oli sekin vähäistä, kunnan apuun ei monenkään tarvinnut turvautua. Sen sijaan naapuriapu oli parasta luokkaa. Kansakoulu merkitsi valtaosaa kunnan menoista.

Vaalilautakunnan toimitsijamiehet valmiina tehtäväänsä. Vas. Herman-Jussi eli Juho Herrala, Ristinän-Jaakko eli Jaakko Herrala, Jyrin-Antto eli Anton Marttila, Nuuvin-Matti eli Matti Rytkölä, Kauppias-Ville eli Ville Rytkölä, Simpura, Naapurin-Antto eli Anton Rytkölä, Aleks-Simo eli Simo Hotanen, Kupari-Tuomas eli Tuomas Kuparinen ja Matin-Aato eli Aato Eskola.

Tarton rauha mullisti Seiskarin toimeentulon. Elämä tiukkeni, vaikka 1921–22 saarelaiset kävivät kauppaa rajan taakse, siellä kun oli monesta kulutushyödykkeestä pute. Kalastus vaikeutui, ja seiskarilaiset joutuivat monasti omilla kalavesillään pidätyksi ja kuljetetuksi naapurin puolelle. Pirtureitit kulkivat myös Seiskarin kautta, mutta saaren hyvinvointia ei sillä päästy sanottavammin kohentamaan, salakuljetusta ei jätin harrastettu. Kieltolakiäänestyksessä saarelaiset äänestivät sataprosenttisesti lakia kumoon.

Seiskarilaiset lähtivät saaresta 11. lokakuuta 1939. Saarelaiset ja mukaan saatu omaisuus kuljetettiin Kotkaan laivalla ja proomulla.

Lokakuun 23. päivänä 1939 matkasi retkikunta takaisin Seiskariin ja viipyi saarella useita päiviä. Proomulla tuotiin mantereelle mm. osuuskunnan omaisuutta.

Neuvostoliiton joukot miehittivät saaren 30. marraskuuta 1939. Saaresta oli silloin vielä seiskarilaisten toinen retkikunta, 21 miestä ja yksi nainen, ja he joutuivat vihollisen vangiksi. He näkivät, kuinka osuuskappia ja parikymmentä taloa poltettiin maan tasalle. Vangit viipyivät saaresta puoli vuotta, he pääsivät Helsinkiin 30. 5. 1940.

Missä pauhaa aallot

Sanat: Ville Marttila
Sävel: Missä pauhaa aallot Suomenlahden...

Missä pauhaa aallot Suomenlahden, kussa mahtavat on mainingit, siellä ompi pieni synnyinmaamme, maa, joka nimeltään on Seiskari.

Tämän pienen saaren pieni kansa myös katajaisen on kansan lapsia, ja vaik erottaakin meri laineillansa niin maa oli tämä myöskin Suomea.

Maa oli tää myös suomalaista multaa, ja Suomen taivas yllämme aukeni, Suomen laulua myös aallot lauloi, kun ne Seiskarin rantaan raukesi.

Kuule siis Suomen poika, saaren lapsi, sä kalastaja oot tai merimies, kuule kuinka sulle aallot lauloi, kuinka kuiskaelti kotilies.

Pidä maasi maine puhtahana, niinpä rannan kuohut lauloi vain, synnyinmaatas kunniolla muista, kun joutunut oot suureen maailmaan.

Koululaisia talvella 1925.

Saaren oma koulu

Seiskarin kansakoulua on kahdesti laajennettu, ja siihen kuului kolme luokkahuonetta sekä käsityöluokka. Oppilaita oli toistasataa. Rakennuksen toisessa päässä oli myös saaren pappila ja opettajattaren huoneisto.

Jo 1870-luvulla Seiskarissa heräsi voimakas opinhalu. Kuljettiin meriä ja tarvittiin niin luku-, lasku- kuin kirjoitustaitoaakin. Taidot hankittiin tavalla tai toisella, ja sitten tuon vuosisadan lopussa toimivat saaresta Tengénin ja Forsténin koulut. Kiertokoulu saatiin 1880-luvulla, ja opettaja J. Westerstrand mainitaan 1887 erikoisesti kuriini kouluttaneena opettajana.

Valistus oli vuosikaudet kiertokoulun varassa. Vuonna 1887 esitettiin saarikunnan kokouksessa — Seiskari ei silloin vielä ollut itsenäinen kunta vaan kuului Koivistoon — että saareen pitäisi perustaa kansakoulu. Saarelaiset lupasivat rakennusaineet ja opettajalle perunamaata, vuokratontti ostettiin kunnalle myöhemmin omaksi. Koulu valmistui syksyllä 1891, ja sen ensimmäinen opettaja oli Fredrik Kurki, joka toimi virassa viisi vuotta.

Kuusi vuotta koulun alkamisen jälkeen Seiskari sai oman papin. Pastori Sirelius lähti saaresta kuitenkin jo 1899. Pastori toimi samalla kansakoulunopettajana. Pastori Prinsin aikana 1899–1902 koulu kävi jo ahtaaksi. Koulua laajennettiin ja opettajattaren virka perustettiin 1903.

Tähän virkaan valittiin ensimmäisenä Aino L. Pitkäpaasi, ja hänen jälkeensä opettaja Hanna Rantala, joka toimi pitkään virassa avioiduttuaan saareen.

Kotikoulua vanhemmille ihmisille pitivät 1903 V. Rytkönen ja Alfred Sallinen.

Saarelaiset ovat lämmöllä muistelleet pastorien Korpelan ja Hämäläisen vuosia 1906–08, ja lukkari Alfred Sallista, joka tuli 1906 kiertokoulun opettajaksi oltuaan aikaisemmin saaresta. Hän opetti seiskarilaisille monia hengellisiä lauluja. Pastori Kalle Hämäläinen toimi 1906–11.

Pastori Emil Hackman hoiti opettajan ja papin virkaa 1911–13. Koulun oppilasmäärä kasvoi, ja 1911 perustettiin kolman opettajan virka. Ensimmäisen lukuvuoden virkaa hoiti Esa Hasanen, toisen ylioppilas Väinö Rautavaara, seuraavan ylioppilas Pekka Rastas ja sitten tuli virkaan opettaja Onni Silvennoinen. Hän kirjoitti kotiseutukirkon saaresta. Oppilaita oli 1914 yhteensä 115.

Talven 1915–16 saari oli ilman pastoria. Pastori Martti Savelainen toimi 1913–15 ja hän harrasti erityisesti pyhäkoulu- ja nuorisotyötä. Pastorinvirkaan astui 1916 Inkeristä Keltton kirkkoherra O. A. Louhelainen. Samana vuonna vietti kansakoulu 25-vuotisjuhlaansa. Martti Kontele tuli sitten saaren papiksi ja opettajaksi, ja hänen jälkeensä 1932 Akseli Elomaa, ja hän toimikin viroissa saaresta lähtöön asti.

Kansakoulun oppilaat vuonna 1931, opettajat Kyynäräinen ja Kantele.

Jumalanpalvelus on päättynyt, ja kirkosta tulossa Juhanneksen-Taavetin Liena ja Muosen Mari.

Seiskarin kirkko

• Seiskarin viimeinen, valkoinen kirkko oli inkeriläisen talonpojan Jaakko Kolessavan johdolla rakennettu 1878. Pituus oli 10 sylvä, leveys 6 ja korkeus 4 sylvä. Siinä oli kymmenen suurta ja kolme pientä kaari-ikkunaa. Sitä korjattiin sitten 1906 arkkitehti Hård af Segerstadin piirustusten mukaan, ja silloin rakennettiin sakasti ja kellotapuli. Kirkossa ei ollut lämmityslaitetta eikä urkuja.

Altaritaulu, joka oli tuntemattoman taiteilijan maalaama ja ostettu aikoinaan Pietarista, esitti Kristuksen ylösnousemusta. Tällä kirkolla oli se onni, että se sai myös oman papin; se tapahtui 1896. Ensimmäinen pastori oli Lauri Klemens Sirelius.

• Aikoinaan Seiskarissa oli kolme seurakuntaa; venäläinen, saksalainen ja suomalainen. Suomen kirkon matrikeli kertoo ensimmäisen kirkon

olleen saarella jo 1750 vaiheilla. Sen paikkakin oli tiedossa, vaikkei rakennusjätteitä enää ollut nähtävissä. Viipurin hiippakunnassa kootuilla kolehtivaroilla rakennettiin uusi kirkko 1767, ja se kirkko oli yhä pystyssä. Tuota kuusikulmaista erikoista pyhäkköä käytettiin 1910-luvulla jopa ruumishuoneena.

• Varhaisina aikoina Seiskari kuului muiden ulkosaarien tapaan Vehkalahten seurakuntaan. Sitten se kuului samalla kertaa sekä Koiviston että Johanneksen, eli Kaakin pappien paimennuuteen aina vuoteen 1763. Tuolloin taas määrättiin, että Koiviston papit käyvät siellä kahdesti vuodessa saarelaiten sielunhoidon tarpeita tyydyttämässä. Muina aikoina toimi uskonnollisissa tehtävissä »lukija», maallikko, parhaan kykynsä mukaan.

Seiskarin kirkko sisältä.

Vanha kirkko

Hautausmaan koivujen lomitse tavoitti kulkija silmiinsä sammaloituneen, merkillisen rakennuksen, jossa oli kuusi nurkkaa. Ja varsin pieni se oli, läpimitaltaan vain yhdeksän metriä. Ikkunat olivat pienet ja vankka paanukatto sammaloitunut.

Se oli vanha kirkko, rakennettu 1767, ja jo poissa käytöstä. Se oli kuitenkin mielenkiintoisin saaren nähtävyyksistä, ja niin erikoinen, että sitä oli tarjouduttu ostamaan Seurasääreen. Saarelaiset eivät kuitenkaan tahtoneet luopua pyhäköstään.

Vain kirvestä oli käytetty kirkon rakentamisessa, sen havaitsee työn jäljestä. Penkit, lattiapalkit ja parvekkeet olivat halkaistusta hirrestä. Ja kaikki oli rakennettu varsin pienessä mittakaavassa.

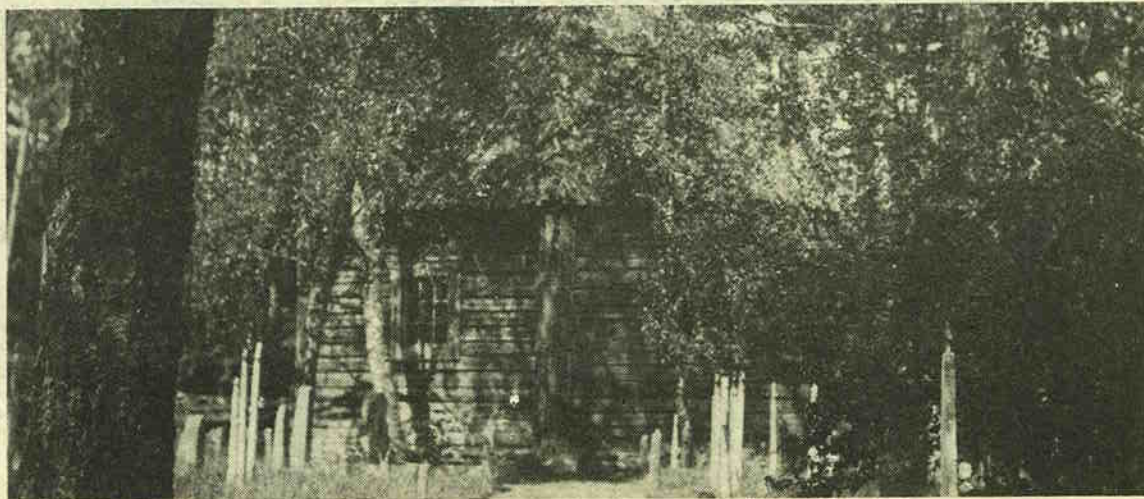
Huoneen perällä oli alttari ja kaksi saarnatuolia; toinen papille ja toinen maallikolle, »lukijalle». Papin saarna-

tuoliin johtivat vain puolen metrin levyiset portaat.

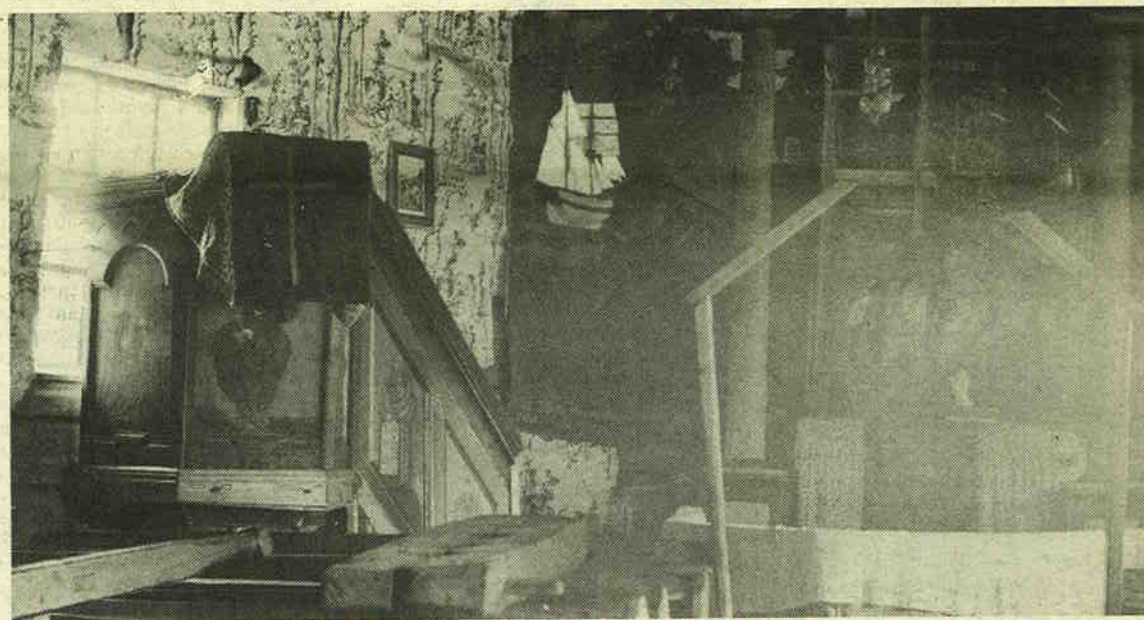
Kirkon etuosa, »papin puoli», oli korkeammalla, ja sieltä pääsi portin kautta seurakunnan puolelle. Altaritaulussa oli kuvattuna Kristus Getsemanessa. Alttaripöydällä oli pyhimyksen kuvia, joiden alkuperää monet luulevat ortodoksisiksi. Pyhäinkuvia oli myös papin saarnatuolissa.

Kirkossa oli myös joukko muita esineitä. Siellä oli puinen ristiinnaulittu kuva, kolme kynttiläkruunua, neljä puista laivaa, vanha numerotaulu, kolehtihaavi, pari miekkaa, jalkapuu ja kunniaistuin. Seinillä oli jäännöksiä lehtikoukeroista seinäpapereista.

Saaren ainoa koivikko kasvoi vanhalla hautausmaalla. Siellä oli etupäässä puuristejä, muutama hautakivi. Vanhin tavattu kuolinvuosi hautaristeissä oli 1809.

Vanha kirkko ja kirkkomaa.

Vanha kirkko sisältä.

Surullinen muisto

• Oli vuosi 1909, olin 8-vuotias. Seitsemän talon yhdessä ostama iso moottorivene oli tuotu nostakin Suomen puolelta. Minäkin olin rannassa sitä uutta venettä katselemassa. Siinä oli miehiä ympärillä ja he neuvottelivat, mikä tälle venheelle laitetaan nimeksi. Yksi vanhempi mies saneli, että jos tämä olisi rakennettu omassa saarella, niin tämä olisi leveämpi. — Tämä on minun mielestäni liian korkea ja liian kapea. Pannaan nimeksi »Ankara».

Kalastuskausi alkoi aavedellä. Tuli syksy. Elettiin syys-lokakuuta. Oli kova hirmumyrsky. Kalastusveneet lähtivät aamuhämärissä verkkojansa nostamaan. Meri pauhasi vaahtona myllertäen. Monta venettä jäi luotojen varjoon, kun eivät uskaltaneet rohkeasti ulapalle lähteä kauhistuttavassa myrskyssä.

Ankara lähti uhkarohkeasti Väljälle päin. Se oli Ankan viimeinen merelle

lähtö ja se vei mukanaan seitsemän henkeä: Eero Eskolan, Aapraham Herralan, Sipi Pajusen, Helena Sorvarin (18 v.), Aadam Ämmälän ja Emma-nimisen Tytärsaaren tytön, joka oli Simo Hotasen osalta veneessä. Hän oli Hotasen palvelustyttö. Seitsemännen nimeä en muista.

Ankara ei koskaan tullut takaisin saareen. Odotettiin ja toivottiin, että olisivat päässeet vaikka Inkerin rannikolle, kun tuuli oli sinne päin myötäinen. Kahden päivän kuluttua myrskytuuli heikkeni ja meri oli jo melkein tyyni. Ei enää käynyt kuin heittävä laine, joka ei ollut vaahtopää.

Eräs naapurin mies meni Inkerinmaalle ja lupasi sieltä rannikkokylän mäeltä näyttää vilkkuvaloa merkiksi määrättyä aikana, jos Ankara olisi sinnepäin pelastunut.

Kävimme sakilla monena iltana Lounatpään mäellä odottamassa sitä merkkivaloa, mutta ei sieltä mitään erikoista näkynyt, joitakin pieniä tulivaloja vain. Inkerin rannikko oli 18 km päässä. Naapurin mies tuli takaisin ilman minkäänlaista toivon kipinää. Ankara ja sen kalastajajoukosta.

Kului kaksi viikkoa. Sitten löytyi Pohjakylän edustalta luotojen välistä erään veneessä olleen ruumis. Näin tuli varma tieto Ankan ankara häviös-

Tulolaulu

— Majakastaan isän rakkaus ikuisesti säteilee.

Mutta rantain tuikut pienet hoivaa meiltä tarvitsee. Salli pienten kynttilöiden kauas loistaa merellen, Ehkä jonkun merimiehen kuolost autat rannallen.

Tämän Hengellisten laulujen ja virsien laulun esittivät Seiskarin kansakoululaiset vuonna 1924 majakarannassa, kun pappi Martti Kantele morsiamineen saapui saareen.

tä ja seitsemän ihmisen kuolemasta. Sen jälkeen oli ilmoitus lehdessä: 7 henkeä hukkunut. Yhdeltä jäi kahdeksan alaikäistä lasta.

Ankan mukana hukkuneet kalastajat ajelivat sitten tuulten ja merivirtojen mukana sinne tänne. Yksi heistä löytyi Inkerin rannikolta, yksi Penin saaresta, yksi Lavansaaresta, yksi Koivistolta. Yhtä ruumista ei tiedetty. Jossakin hänet on voitu tuntemattomana haudata. Äitini ja isäni asuivat Aapraham Herralan kanssa samassa talossa. Meille lapsille hän oli koti-taati. Me olimme samaa perhettä. Herrallalla ei ollut lapsia itsellensä. Se talo oli minun synnyinkotini ja siellä minä varhaislapsuuteni onnelliset ajat vietin. Siellä minä ensimmäisen suuren suruni kestin.

• Tuli seuraava kesä. Oli kuuma kesäkuu ja heinänteko aika. Siinä meidän naapurissa oli vanha mies, Heikkola-niminen. Hän nukkui päivällä tuvan penkillä ja näki unta, että hänen hyvä ystävänsä Aapraham Herrala tuli ja sanoi, että tule heti Välikylän itäpuolen kohdalle, minä odotan sinua siellä. Heikkola heräsi ja ajatteli, että mitä nämä kuolleet rupeavat kummitelemaan. Sitten hän nukahti uudelleen. Sama Aapraham tuli taas ja sanoi, että miksi et tule, kun minä odotan. Taas

Seiskarin seurakunnan pyhäkoulunopettajat yhteisessä kuvassa 1914. Vas. takana Anni Heikkola, Saimi Rytökölä, Amanda Rytökölä, Helena Kiili, Maria Heikkola, istumassa vas. pastori Martti Savelainen, suntio Esaia Heikkola, Beata Sipilä ja sairaanhoitaja Aino Luostarinen.

Heikkola heräsi ja ihmetteli, että onpas uni kun ei jätä rauhaan. Taas hän nukahti ja vielä kerran toistui sama kutsu. Nyt Aapraham sanoi, että jos et nyt heti tule, niin toinen minut vie.

Silloin Heikkola otti kiikarin ja meni Välikylän itäpuolen hiekkamäelle katselemaan. Hän näki, että siellä rannalla kulki mies edestakaisin. Se hiekkaaavikko oli noin yhden kilometrin levyinen ja saaren pituinen, n. 4 km.

Heikkola meni rannalle ja siinä rannalla oli Aapraham Herralan ruumis. Majakka-herra oli majakasta nähnyt, että jotain ajelehti rantaan ja lähti tutkimaan sitä. Selvisi, että se oli Aapraham Herrala. Heikkola tuli kylään takaisin ja tuli meille sanoamaan, että nyt löytyi meidän koti-taati.

Isäni ja äitini olivat heinäniityllä noin puolen kilometrin päässä ja minä menin tästä löydöstä heille ilmoittamaan. Itkin juostessani Saskalan rantoja pitkin Humpulaisiin niitylle, missä vanhempani niittivät heinää. En voinut itkuani lopettaa vielä heidän luokseen saavuttuani. He kysyivät monta kertaa itkuni syytä. Viimein sain sanottua, että taati löydettiin.

Silloin jäivät viikatteet niitylle siihen paikkaan. Yhdessä menimme kiireesti kotiin asioita järjestämään. Heikkola oli vielä meillä ja natoi arviolta mitat ruumisarkkua varten. Isäni, Erik Simola, ja muutamat naapureita valmistivat yhdessä arkun meidän pihalla. Se oli tavallista arkkua paljon lyhyempi, paljon leveämpi ja korkeampi. Äiti rupesti heti leipomaan.

Arkku vietiin itärannalle. Vainajan leski, meidän koti-nanna Maria Herrala, meni miesten mukana sinne, mutta ei hänelle näytetty sitä ruumista. Toiset miehet pitivät häntä kauempana rannasta sen aikaa, kun toiset laitoivat arkkuun kotitaatini maalliset jäännökset. Vielä samana iltana hänet haudattiin.

Ankara kaatui saaren länsipuolella. Tämä vainaja ajelehti meressä sen syksyn, oli talven jäätiköissä sekä jättien liikkua keväällä jäävuorien myllyryksessä, ja saapui kesähelteellä saaren itärannalle.

Vähän sen jälkeen, kun taati oli jo monta vuorokautta ollut haudassa, minä istuin naapurissa ja syrjäisenä kuuntelin, kun aikuiset puhelivat tästä vainajasta, että ei häntä olisi voinut tunnistaa, jos ei olisi ollut nimikirjaimia housunkauluksessa. Se ruumis oli koukussa, niin kädet kuin jalatkin. Arvelivat, että hän oli kuolinkamppailussaan pitänyt epätoivoisesti kiinni airosta tai veneen laidasta ja jäykistynyt kylmässä syksyn armottomassa myrskyssä.

Järkytyneenä kuuntelin syrjässä ja kyynleet tulivat silmiini. Nousin hiljaa ja poistuin naapurista. Oli niin surullisen vaikea olo. En olisi voinut näin surullista kuulemaani kotona mummulle, koti-nannalle, kertoa. Ajattelin, että minun täytyy kestää yksin tämä tieto.

Monta vuotta myöhemmin eräs Pohjakylän mies kuolinvuoteellaan sanoi, että silloin myrskyaamuna he luotojen varjosta näkivät, kuinka Ankara kaatui Väljän edustalle. Mutta he eivät uskaltaneet silloin mitään puhua, koska laki oli sellainen, että jos näkee ihmisen hukkuvan, niin on mentävä pelastamaan, tai muuten joutuu syytteeseen. Siinä myrskyssä olisi meri niellyt pelastajatkin. Tuskin siitä kukaan olisi syytettyä nostonut.

Maria Kristiina Haukka
o.s. Simola
synt. 1901 Seiskarissa
kuollut 1978 Ruokolahdella

Haudausmaan portti.

»Kaikk' kaataa, tempaa kuolema...»

• Kun kuolema oli käynyt talossa, alkoivat työt vainajan valmistelemissi haudata, ja itse hautajaisvalmistelut.

Talon naiset pesivät ruumiin ja pukivat vainajan pyhävaatteisiin. Ruumis kannettiin puusohvan kannella vaateaitaan, ja virsikirjalla tuettiin vainajan leuka, ettei suu jäänyt auki.

Jokaisessa talossa oli varattuna leveitä lautoja arkkulautoiksi. Jos ei ollut, niin käytiin naapurista lainaamassa. Miehet naulasivat arkun kokoon. Entisinä aikoina arkku päällystettiin tapetilla, siihen saattoi tulla ruusunkukkiakin. Viimeisinä aikoina arkku maalattiin mustaksi tai valkoiseksi.

• Vainaja nostettiin hautajaispäivän aamuna pihalle, ja jokaiseen arkun nurkkaan pystytettiin pieni kuusi. Vainaja oli siinä avoimessa arkussa. Miehillä sidottiin kaulaan vielä suuri musta silkkiruusuke, kädet olivat taivutetut ristiin. Pään ympärille oli siroteltu myrtin oksia; myrtti oli hautajaiskukka. Vainajalle kävivät »hyväst' heittämas» sekä omaiset että vieraat.

Tästä kotipihasta alkoi surusaaton hiljainen matka kohti kirkkomaata. Vainaja vietiin aina kantamalla; matkaan meni aikaa, sillä äärimmäisistä taloista saattoi tulla matkaa kirkolle neljäkin kilometriä eikä surusaatto suinkaan vauhdilla kulkenut.

Hautajaisvieraita kokoontui arkun ympärille, se naulattiin kiinni hiljaisuuden vallitessa.

Hautajaiskulkueita pysähtyivät varsinkin kesävieraat ihmettelemään, niin erilainen se oli mantereen tapoihin verrattuna. Ja aina se noudatti samaa kaavaa.

• Kulkueen etunenässä kulki kaksi laulajaa, viimeisinä vuosina virkaa hoiti kaksi Anttoa, Kiilin Antto ja Rytkölä Antto. Heillä oli nuotilliset isot virsikirjat ja lukkarin ääni.

Seuraavaksi kannettiin ristiä. Hautaristi oli korkea, lähes miehen mittainen. Sen oli veistänyt kummipoika, tai jos oli lapsivainaja, niin sitten kummi. Risti oli valkoiseksi maalattu ja siihen

oli tekstattu myös vainajan nimi ja ikä. Lisäksi ristiin kiinnitettiin kukkakimppu. Kukat olivat silkistä tehtyjä, ne olivat tavallisesti valkoisia tai joskus sinisiä, ja ne oli sidottu liehuville silkkinauhoilla, valkoisilla tai mustilla. Aapon-Anni oli kuuluisa kauniiden kukkien tekijä. Hautaristi oli varhaisempina aikoina vain pitkä suora lauta, joka oli päästään pyöristetty, ja huipulla oli pieni risti. Myöhemmin tehtiin isoja ristejäkin. Kummi tai kummilapsi kantoi tätä ristiä ja työnsi sen sitten maahan, kun hautaa luotiin umpeen.

• Ristin jälkeen tulivat veisaajat, pieni ryhmä naisia ja miehiä, jotka kuuntelivat, miten Antot aloittivat, ja sitten yhtyivät virteeseen.

Kuoron jälkeen tuli arkku eli ruumiskirstu, niinkuin saarella sanottiin. Kirstua kantoi kuusi miestä. Välillä pysähdyttiin, sillä matka saattoi olla tosiaan pitkä. Kun Saskalastakin lähettiin kantamaan, niin kantajakin vaihdettiin useasti, ja ainakin kolme kertaa pysähdyttiin lepäämään. Koko ajan veisattiin, kun yksi virsi loppui niin toinen alkoi. Pitimmillä saatto-matkoilla eivät riittäneet hautajaisvirret alkuunkaan, vaan taidettiin veisata koko virsikirja kannesta kanteen. Ja matkan varrella kasvoi saattojoukko, jokaiselta portilta liittyi saaton perään uusia saattajia ja veisaajia. Ensimmäiset tulivat arkun jälkeen omaiset, sitten sukulaiset ja läheiset tuttavat ja naapurit ja sitten muut. Ketään ei katsottu vieraaksi, surujuhla oli saaren yhteinen.

Kun ruumissaatto tuli Toivolon Tahvon kulmaan, vaihdettiin siinä kantajia viimeisen kerran. Samalla siitä annettiin merkki kirkontorniin. Kirkonkellot alkoivat silloin soida harvaan tahtiin, samaan tahtiin kuin saattojoukko tuli lähemmäs kirkkoa ja hautausmaata.

• Haudausmaan portilla oli katafalkki, ja portilla seisoivat pappi ja lukkari, he ottivat ruumissaaton vastaan. Arkku laskettiin katafalkille ja sitten alkoi papin johdolla matka sisään hautaus-

maan portista ja edelleen haudalla.

Ruumiinsiunaus tapahtui tavanomaisessa järjestyksessä. Kun hautaa luotiin umpeen, laulettiin koko ajan virsiä ja hengellisiä lauluja. Ja kun hauta oli ummessa ja kumpu valmis, tehtiin sen päälle vielä lapiolla risti. Sen jälkeen siihen laitettiin havut tai pelkät kukkasat ja seppeleet.

Pärtty Simola arkussaan kotinsa seinustalla 1916. Kotona tehty arkku on päällystetty kuviollisella tapetilla, ja vainajan ylle on puettu tavan mukaan parhaat vaatteet, ja kaulaan sidottu suuri musta silkkiruusuke. Kuusi seisoo vartiopaikalla pääpuolella. Hautajaisväki vas. Jaakko Kiilo, Pekkolan Jaakko eli Jaakko Simola, Liinun Anni eli Anni Toivola, Saimi Heikkola, o.s. Rytkölä, Eljas Meriluoto, Liinun Hilma eli Hilma Toivola, Liinu eli Liius Toivola, ja poikansa Tahvo, Eljaksen-Villen Rauha eli Rauha Rytkölä. Istumassa vas. Ville Anni eli Anni Rytkölä, Liinun Liena eli Helena Toivola, lapset Urho ja Helka ja huntupäiset vaimot Muosen-Aaton Vappu eli Vappu Kiili ja Kiilin-Eeron Liena eli Leena Kiili.

Kalastajan rukous

*Tee oppilaakses' minutkin,
Kuin muinen Simon Pietarin!
Hän kalastaja, minä myös,
Tee minussakin voimatyös!*

*Sä Luoja, rakas Isäni,
Oi, siunaa työni, toimeni!
Suo leipä jokapäiväinen,
Kuin Tiberiaan kansallen:*

*Suo onni myötä verkoillen,
vie purten yli pauanteen,
Mun pyydykseni suojele,
Tuo tyyntä myrskyn keskelle.*

*Suo nimesäs' mun verkkoni
Ain' heittää apajalle,
Ja että kiitän mitä saan,
Taas tyydyn vaikeen saikaan!*

*Myrskyssä, pimeydessä
Sä ole loistotähtenä!
Niin työn kuin levon hetkinä
Suo Sinuun aina silmätä!*

*Kun kynnän meren aavoja,
Suo silloin aina muistella:
Näin suuri, Luoja, armos on,
Kuin eessä meri rajaton!*

*Vie yli elon ulapan,
Ja viimein virran kuoleman!
Mua saata lepoon rauhalaan,
Ärjistä pahan maailman!*

26. 6. 1916

Tämä runo on otettu Onni Silvennoisen kirjasta Seiskari sanoin ja kuvin.

Seiskari-seuran juhlat 30-luvun alkupuolella.

Esko-Jaakon hautajaiset joskus 1910-luvulla. Esko-Jaakon eli Jaakko Hotasen arkun ympärillä Esko-Jaakon nainen, vaimo, eli Kortsin Ieva, sitten Esko-Jaakko nuorempi, Esko-Jaakon Väinö, Esko-Jaakon Ristina, Kuparin

Miina, Esko-Jaakon Iivari, Eeron Ristina, Simiooni Hotanen, Simioonin Elisa, edessä lapset Esko-Jaakon Taino, Esko-Jaakon Viljami ja Simioonin Toivo.

Häät ja rumulukset

Tiedot oitettu Onni Silvennoisen kirjasta *Seiskari sanoin* ja kuvin. 1916.

Säätyeroja ei seiskarilaisten kesken tunnettu, tämän huomasi saarella vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä opettajana ollut Onni Silvennoinen. Hän kertoo kirjassaan:

—Saarelaiset ovat tavoitlaan sangen vapaita. Yleisesti sinutellaan. Saarella vallitsee täydellisesti vapaus, tasa-arvoisuus ja veljeys.

Juhlat olivat koko saaren juhlia, vaikka olivatkin perhejuhlia. Häitä Onni Silvennoinen selostaa seuraavasti:

—»Kihlajaiden johdosta vietettiin tupakaisia. Miehet saivat tupakkaa ja naisille tarjottiin kahvia. Useammassa tapauksessa kihlataan oma saarelainen, ja saattaapa kihlattu olla jonkin verran sukuakin.

—Lauantai on pappilassakäynnin päivä. Kun sitten on kolmasti kuulutettu, vietetään häitä. Kansakoulussa tai kirkossa parit vihittään. Morsiamen kotona syödään ja juodaan läksäiset. Kun sulhanen on hakenut kainalokansansa isänsä kotiin, alkavat häät.

—Kruunutettu, valkoisiin puettu morsio saapui sulhonsa kanssa paikan

peräpöydän takana. Sulhasella on tietysti kaulukset kaulassa ja pieni morsiuskukka napinlävessä. Sulhaspoikia ja kukkattytöitä ei tavallisesti kuulu seurueeseen, vaan lähinnä heitä pöydän ympärillä ovat puhemies, kaaso, kummit ja perheen vanhin jäsen.

—Syömiseksi ja juomiseksi nämä juhlat pääasiassa muodostuvat. Kahvilla aloitetaan. Kun siinä on hetken juteltu, kehottaa talon isäntä ruualle. Ja siinä on syötävää monenlaista. Monta pitkää pöytää on kukkuroitu ruisleivillä, vehnäsellä, voilla, kaalisopalla, hernekeitolla, uunipurolla, maidolla, rusinasopalla, marja- ja piimäpiirakalla ym. Piimäpiirakka on saarelaisille ominaista.

—Ateria aloitetaan virrenveisuulla. Sen tavallisesti laulaa puhemies tai miehinen kummi. Virren ovat toiset valinneet, ei laulaja itse. Vitten perästä luetaan ruokarukous, jossa rukoillaan maan ja hallitsijankin puolesta.

—Ja sitten katsotaan mihin ne ruoat ja juomat kelpaavat. Ei siinä paljon puhuta. Morsiuspari on melkein äänesti. Vati vadihalla tyhjence, mutta emäntä kantaa uutta tilalle. Vihdoin kaikki ovat saaneet tarpeekseen, ja ateria päätetään kiitosluvulla ja virrenveisuulla.»

Tämän jälkeen Onni Silvennoinen selosti tanssia, mainitsipa että juotiin vain limonaattia, väkeviä ei viljelty. Ehkä niitä ei opettajalle ihan tultu tarjoamaan, mutta kyllä aina vähän tarjottiin, papilta ja naisväeltä tietysti ikäänkuin salassa.

Selostus jatkuu:

—»Lopuksi pidetään uuden emännän taloon tuloa kunniaksi »rumalukset».

—Kaaso on jo ennen häitä hankkinut monenlaista tavaraa nuoren parin pesään. Häissä viimeiset vasta otetaan. Niinpä puhdasta rahaakin siinä kerääntyi runsaasti. Kukaan ei kehtaa aivan vähän panna, sillä muuten kaaso pilkkasanoja pistele.

—Häiden jälkeen nainen ennen vanhaan hunnutettiin. Nykyään - 1916 - näkee vain vanhoilla huntua. Se on hyvin yksinkertainen laite, valkoinen huivi sidotaan takaa kiinni. Kun outo näkee hunnutetun naisen, luulee hän sen kärsivän pään kivistystä.

—Monen saarelaisen ilon ja auvon hetket supistuvatkin häätöiläisyyteen, sillä seuraavana aamuna anivarhain saapi toisissa perheissä nuori pariskunta jo mennä verkoille. Niin tarkoin se meri kysyy saarelaisen ajan.»

Hotasen Eevartin häiden poikaporukkaa.

Käytii kossiissa

— Käytiin kossiissa. Näin ilmaistiin asia, kun mies meni kosimaan taloon — tai kävi vasta katselemaan naista tai talon tyttärtä, tosimelessä kuitenkin. Ennen ei ollut tapana paljon rukkasia jaella tai sai pahan nimen eikä kukaan enää käynyt »kossiissa». Eikä suuria ajateltu sopeutuvaisuudesta tai muusta, todettiin vain, että »vihki pannee suvvaamaa».

Annettiin myös neuvoja nuorelle miehelle ja puhemiehelle kosimatkaa varten. Luettiin:

—»Älkää pojat poloset kosiko kirkkotiellä. Kirkos o kaikk' korjii, ja tanssiis o kaikk' utalii, arken kuppi kusseet, suolavakkaa vallaat.»

Neuvottiin vielä: »Katsoka et nurkat on neliskulmaset», eli lattian nurkat pesty ja lakaistu tarkasti. Ja »et lampun lasi on puhas». Siitä nähtiin talon päällimmäiset tavat ja tyttären ahkeruus.

Siisteyteen myös opetettiin tyttöä: Illalla käskettiin lakaisemaan tuvan lattia. Sanottiin kauniisti, että »enkeli tanssii lattialla».

Tämä kuva on Ville Marttilan ja Ida Pajusen häistä, ja kuva on otettu Jyrin-Anttoinin talon seinustalla. Kuvan henkilöt takaa vas: Eeva-Liisa Pimppu eli Nathaelin Ieva-Liisa, Juho Heikkola eli Peko-Jussi, Olga Rytkölä eli

Sepän-Jyrin Olka, Voldemar Ämmälä eli Ämmälän Volte, Anni Ämmälä eli Ämmälän Anni, Ville Marttila, Hilma Pajunen ja kesk. oik. Tahvo Marttila eli Jyrin-Tahvo, kaaso Leena Pulli, o.s. Marttila, eli Pullin-Liena, morsiuspari

Jyrin Ville ja Sivin Iita, Johannes Kuusela eli Sakarin-Jussi ja Ida Lahtela eli Lahtelan Iita. Edessä vas. Laina Marttila, Toivo R. Rytkölä eli Sepän-Jyrin Toivo, Helmi Vartiainen sekä Iivari Hotanen eli Esko-Jaakon Iivari.

Hääpari

Leopold Rytkölä ja hänen vaimonsa Vappu, o.s. Kujala, hääkuvassa Seiskarissa elokuun puolivälissä vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä. Kovin nuoria olivat sekä sulhanen että morsian. Ajan tavan mukaan morsiamen villakankainen leninki oli koristettu punoksilla ja laskoksilla, rintamukseen kiinnitetty tekokukkia, kaulaan pujotettu helmet ja kaulukseen kiinnitetty vielä ankuri. Morsiamella oli valkoinen hunttu, ja sitä piti päässä panta, johon oli kiinnitetty valkoisia pieniä vahakukkia. Samoista tarpeista oli sidottu sulhasen valkoisen kukkakimppu, joka sidottiin vielä valkoiselle silkkinauhalla ruusukkeeksi.

Tytöt

—»Seiskarin tytöt talvet ovat mustii niiku korppiä, kevätpäivät ku valkehuttaat ni soriampaa sortii...»

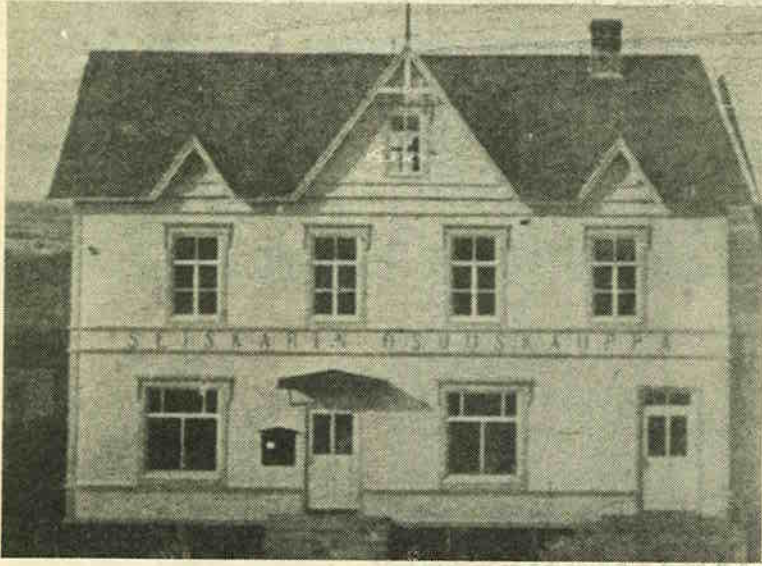
Sanni Kiihin ja Rudolf Mellasen yhteinen taival alkaa, häät on juhlistu 10. 7. 1927.

Jaakko Herralan 55-vuotissyntymäpäiviä juhlistu sydäntesällä, 25. heinäkuuta 1914. Juhlan kunniaksi ko-koonnuttu niitylle valokuvaan. Henkilöt takaa vas. opettaja Emmi Savelainen, Rantalan Mari eli Mari Hotanen, Juhanneksen Liina eli Helena Ämmälä, Jaakon-Ieva eli Eeva Herrala, Ristiainin-Matti eli Matti Herrala, Ristiainin-Jaakko eli Jaakko Herrala, ja Äm-

mälän Matti. Edessä vas. opettaja Aino Nokkonen, Esulan Liina eli Helena Hotanen ja Eino, Jyrin-Tehvanan Amanda eli Amanda Rytkölä, Bertta Ämmälä, Sandra Ämmälä, Eljaksen-Villen Saima eli Saima Rytkölä, Pekon-Jaakon Anna-Pietta eli Anna-Beata Simola, ylioppilas Väinö Mutru ja pastori Martti Savelainen.

Seiskarin Osuuskauppa perustettiin 1905, ja se sijaitsi Välikylässä. Alakerrassa toimi kauppa, ja yläkerrassa oli kokoustiloja, talo valmistui 1912. Kaupasta sai kaikkea mitä saarelainen halusi ostaa, ja osuuskauppa antoi jäsenilleen hyvät ostovoimat. Saaressa toimi myös yksityiskauppoja - nekin menestyivät varsinkin silloin kun inkeriläisiä kävi saarella, heitä oli aina 20-luvulle asti. Tsainoi eli tuupakin oli, se lopetti toimintansa -28.

Kala kulki saaresta

Muistan elävästi, kuinka kerran lastin kalalaatikoita Osuuskaupan laiturissa eräänä sunnuntaipäivänä joulun tienoissa. Saatuaani lastin valmiiksi laitoin öljyt tankkiin ja valmistelin lähtöä. Kun kaikki oli valmista, käynnistin koneen ja niin alkoi 45 kilometrin taival kohti Koiviston mannerta.

Aika sujui mukavasti, mutta ehdittyäni parin kilometrin päähän saaresta alkoi sataa lunta. Majakan valo peittyi takanani, ja edessäni levittäytyi vain musta yö. Tuuli yltyi ja aallot löivät korkeina. Silloin tuli mieleeni: kääntäisinkö takaisin kotiin. Mutta sellainen ei ollut saarella kenelläkään tapana.

Niin minä rohkaisin mieleni, ja matka jatkui hiljaisella vauhdilla. Se ei ollut mikään huvimatka pimeässä syys-

yössä, myrskyn yhä yltyessä. Ajattelin, että mihin tässä myrskyssä joutuu. Koiviston maissa ei ollut valoa, ja minullakin oli vain huono lyhtyvalo, jonka avulla yritin seurata kompassia. Eteenpäin silti mentiin.

Laineet kävivät kovina ja vettä roiskui päälleni. Osa vedestä jäätty kannelle, mutta onneksi suurin osa valui laidan yli takaisin mereen.

Kone ryski omaa tahtiaan kovassa aallokossa, jonka huomasin huojennukseksi olevan tyyntymässä. Vähän matkaa ajettua huomasin maata edessäni. En heti tuntenut paikkaa, mutta lähemmäksi tultuani huomasin olevani oikealla tiellä. Nyt tuli helpotuksen huokaus, vaikka päämäärään oli vielä 12 kilometriä.

Loppumatka sujui tuulelta suojassa.

Nuoret sireenien aikaan -36. Vas. Kuuselan Eino, Jopin-Tanelin Impi, Eetelpertin Maire, Naapurin-Anttoonin Silja, Jopin-Tanelin Uuno, Sepän-Jyrin-

Viljamin Toivo, Sepän-Jyrin-Villen Alpo, Seppä-Jalmarin Elvi ja Suntian-Aaton-Eevertin Eila.

Oltuani 2-3 kilometrin päässä laiturista loppui öljy ja kone pysähtyi. Kädessäni kaatamaan bensaa kaasuttajan huomasin kaikkien varusteitteni olevan niin jäässä että kumartuminen oli hankalaa. Kyllä se kuitenkin jotenkin sujui.

Päästyäni Koiviston kirkon laiturin ja sammutettua moottoria oli jo aika riisua öljyvaatteet pois. Ne olivat kuitenkin jäätyneet päälleni niin lujasti etteivät olisi lähteneet kuin repimällä. Niinpä menin täysissä pukeissa Aaro Sipiläisen kotiin, ja vähän aikaa istuttuani vaatteet sulivat sen verran, että sain ne pois päältäni.

Tällainen oli siis kalankuljetusmatka, jollaista en enää koskaan haluaisi kokea.

Arvi Rytkölä

Maatalouskerholaisia 30-luvun vaihteessa. Vasemmalta takaa: Hotasen Eemin Aino, Jyrin-Matin Suoma, Marttilan Impi, Antin Saimi, Luotsin Siiri, Kiihin-Muosen Aino-Sirkka, Peltolan Heta, Einarin Laina, opettaja, Eero-Jussin Aini-Rauha, Pajusen Salme, Laineen Juhon Aino, Matin-Aaton Esteri, Kuuselan Lilja, Taavet-Pärtyn Irma, Pajusen Anni-Inkeri, Eljaksen-Villen Helmi, Esulan Villen

Helga, Kososen Sulo, Jopin-Tanelin Olavi, Tuomaan-Anttoonin Janne, Muosen-Aaton-Villen Olavi, Kuparisen Eelis, Ämmälän Volten Eino, Ämmälän Alpo, Jyri-Pärtyn Yrjö, Rottin Erkki, Erlandin Eino, Jyrin-Jussin Esteri, Seppä-Pärtyn-Jalmarin Elvi, Kukon Riston Aune, Pekon-Matin Henna, Esko-Villen Selma ja Sivi-Tanelin Katri. Tästä joukosta on kuollut kahdeksan tyttöä ja yksi poika.

Seiskarin nuoria jahdissa.

Välikylän rannasta on lähdetty, ja keula on kohti Kukkooria. Kuvassa Arvi, Kaisa ja kesävieraita.

Äitienpäiväjuhlan vieraat koululla. Jokaisella vieraalla on kukkakimppu rintapielessään.

Nuuvin-Matti ja pelakuuni. Matti Rytkölä oli monitoimimies, mm. valokuvaaja, ja hänen ansiostaan Seiskarin väkeä ja maisemia on kuvattu aika paljon, hänen kuviaan on tässäkin julkaisussa.

Kalakuormalta hyljejäille

• Tammikuussa elettiin kelirikon aikaa. Höyläpenkki tuotiin tupaan ja miehet ryhtyivät korjaamaan kelkkoja, veistämään varjokeppejä ja askartelemaan muuta tarpeellista. Naisilla oli puolestaan kiire verkkojen parantamisessa. Villat raapsittiin ja kerättiin, neulottiin sukkia ja kintaita. Villapaidatkin neulottiin tavallisilla sukkapui-koilla, ei ollut silloin koneita apuna.

Kun sitten jäi tuli niin vahvaksi, että päästiin laskemaan verkkoja jään alle, niin arvataksa, ketkä olivat ne ensimmäiset rohkeat miehet, jotka uskalsivat lähteä ensimmäisiksi. Kyllä ne olivat Saskalan miehet, Esulaiset, jotka ensimmäisinä sinne menivät päiväkseltään. Ensimmäiset hailit, jotka nostettiin, tasattiin lähimpien omaisten kesken. Laskin kanssa pannulla ne keitettiin, jäätynään pantiin pannulle ja perkaamatta — silloin ne vasta hyviä olivat.

Kun jäät sitten vahvistuivat, niin sinne lähtivät kaikki ketkä kynnelle kykenivät. Aamupimeällä lähdettiin ja iltahämärissä tultiin pois. Ei ollut kahvia termospullossa, oli vain kova kakkara eväänä, sillä koko päivä tehtiin työtä. Ja illalla otettiin vielä kalakuorma perään kun lähdettiin kotiin päin.

Majamiehet, inkeriläiset, olivat seiskarilaisten raaseleina. He odottivat metsän reunassa kun kalastajat toivat saaliinsa myytäväksi. Kun sitten raja sulkeutui, ja kala alkoi kulkea Koiviston, silloin jäi kalakuorman veto pois harteilta. Kalan ostajia riitti nimittäin jäällä, ja kala meni kaupaksi. Kappaleluvulla ne myytiin, tuhannelta tuli 20 markkaa.

• Nuottia oli saarella paljon. Jokaisen nuottakuntaan kuului 12 isäntää. Aamulla sekin työ aloitettiin. Hevonen veti nuotan saattimelta laskulle, ja siitä se sitten ihmisvoimin otettiin. Nuotan kummallekin sivulle kuului kuusi henkeä, yksi oli uittaja, yksi avannon ja neljä henkeä jäi vorotaan. Siinä joutui aika tiukalle, jos sattui joutumaan yläpuolelle virtaa. Säät suorina ja selkä pitkänä sai vorottaa kiertää.

Mutta sitten taas oli silmä kirkkaana ja suu messingillä, kun näki pulkamiehen kelkan tulevan. Korvapuusteja ja pusuja oli kuormassa myytävänä, ja ne maistuivat hyvältä. Pullat paistettiin pakarituovassa, joka oli Rytkölän Villen entisessä kauppatalossa. Koulupojilla oli silloin kiire, kun koulupäivä päättyi. Oli haettava pullat, ja kiirehdyttävä nuotta-apajille. Ja oli vielä ehdittävä

ennenkuin nuotta oli ylhäällä. Pojat saivat tästä työstään vähän voittoa ja »omaa rahaa».

• Opintielle mentiin saarella niin kuin muuallakin seitsenvuotiaana. Ensin oli kaksi vuotta kiertokoulua. Opettajana oli tuolloin kanttori Kapanen. Koulu kulki talosta taloon, oppilaat siirsivät aina pulpetit ja penkit määrätyn lauantaina seuraavaan paikkaan.

Kovennettua arestia sai silloin kun keksi tehdä jotakin sopimatonta. Ja tämä rangaistus kärsittiin näin: kädet levällään, polvet koukussa, varpailaan seisten seisottiin luokan edessä. Opettaja määräsi kuinka kauan tätä rangaistusta piti kärsiä. Pojat siellä enimmäkseen seisoivat. Kansakoulu oli suuri ja komea rakennus, siellä oli neljä luokkaa oppimassa. Koulussa oli opettajan asunto, ja se oli samalla pappila.

• Kevätpuolella miehet lähtivät hylkeenpyyntiin. Hylkeenahkoja venytettiin sitten kotona, ja ne naulattiin lattiaan kuivumaan, karvapuoli alaspäin. Nannalle, isoäidille, kuului rasvan raapiminen nahasta. Tämän työn hän teki joka aamu säplällä eli paistinpannun irtonaisella varrella.

Jos joku nykyäänä vielä on saanut hylkeen, ei sen lihaa ole enää keitetty tuvassa, koska se haisee. Mutta entisaikaan tähän hajuun oli kaikkien totuttava. Tervapatakin nostettiin aina ennen pyhäisin sillan alta, ja tervalla sitten saappaat voideltiin. Ja arkena ne piti saada jo jalkaan, ja ilman tervaa ne eivät olisi vettä pitäneet. Ei ollut saarella sellaista taloa, jossa ei olisi näitä töitä tehty.

• Pääsiäisen aikaan lapset kävivät kumminsä luona. Ei virpominen ollut kovinkaan yleistä, mutta sen sijaan haettiin kummilta se pääsiäismuna. Se oli usein vain värjätty kananmuna, mutta lapsista oikein hyvä, ja olihan joskus pussissa muutakin.

Sitten kun kummilapsi pääsi ripiltä, niin oli tapana antaa lahja kummille takaisin. Käytiin viemässä joko appelsiini tai limonaatipullo tai jotakin muuta makeaa.

Muistan pääsiäisen, jolloin mieheni oli saanut saaliikseen pitkänäperjantaina oikein isähykkeen, saaren kielellä »apteekkarin». Sen me sitten veimme Daniel-kummille pääsiäisaamuna. Kyllä oli vanha kummisetä hyvillä kun kummipoika toimitti sellaisen pääsiäislahjan. Sitten juhlapöydä siirtyi arkeen ja kevättöihin.

• Jahdit, kaljaasit ja paatit oli kunnotettava vesillelaskua varten. Silloin

oli taas tervan lemua ilmassa, kaikille riitti töitä. Naisten kevättöihin kuului lannan levitys niityille.

Talvella niityille vedettiin sonta, se levitettiin ensin talikolla ja sitten se haravalla hienonnettiin tiiviisti maan pintaan.

Sitten heinä kasvaessa se haravoitiin taas puhtaaksi. Pienet niittytilkut kasvoivat luonnonheinää ja peltotilkut vähän perunaakin. Suurin osa perunasta tuotiin kuitenkin aina Virostä.

Keskikesän juhlaa, juhannusta, vietettiin saaren yhteisellä kokolla. Osuuskauppa lahjoitti tyhjät tervatynnyrit, ja saarelaisilta saatiin vanhat veneet. Vasikkasaaren otsassa tämä kaikki poltettiin suurella kokolla.

Sieltä sitten siirryttiin kesäyön mittaan tanssipaikalle, jossa tanssittiin aamuun asti, juhannustyönään kukaan ei saanut mennä nukkumaan. Ja juhannuksen juhlaruokiin kuului joka talossa viilpyttyä.

Kaikkilla ei suinkaan ollut omaa metsää, mutta lämmintä tarvitse jokainen. Polttopuuasioissa turvaututtiin jahtimiehiin; kaikki metsänomistajakkaan eivät raaskineet ottaa metsästä polttopuita. Jahdit hakivat Koiviston ja Humaljoen sahoilta rimoja.

Laivat purjehtivat saarelle, ja ankkuripaikalta puut lastattiin soutuveneisiin, ja rannassa ne koottiin pinoihin. Siinä ne puut mitattiin, montako syltä kellaikin oli. Kottikärryillä puut kärrättiin liiteriin — näin oli talven lämmitys taattu. Usein tämä puu-urakka tehtiin talkootyönä, silloin kaikki kärräsivät ja latoivat, kaikilla oli hauskaa ja pullakahvit oli taattu.

• Syksyn tullessa kalastus alkoi uudelleen. Moottoreita ei vielä ollut, ja veneet kulkivat etupäässä purjeilla ja tietysti soutamalla. Kalaa tuli hyvin, ja se myytiin perattuna ja suolattuna Viroon.

Osuuskauppa palveli saarelaisia hyvin, tavara tuli kauppaan kesällä jahdeilla. Kaupasta sai mitä silloin mieltiin, kankaitakin ja karassia, lampuöljyä, jauhoja ja sokeria, jopa seksiäkin myytiin grammoittain. Tuollainen kauppa ei taitaisi nykyäänäkään millään onnistua. Karamelliäkin ostettiin 25 pennillä, kappias käärsi hyvin äkkiä tötterön, ja siinä sitä oli lapsille namuja.

Joulua ryhdyttiin odottelemaan jo aikaisin. Joulusiivot tehtiin, seinät ja laet nuohottiin, ikkunat ja lattiat pestiin, kahvikupit ja lautaset keitettiin tuhkalipeässä ja pestiin kirkkaiksi. Veitset, haarukat ja lusikat kirkastettiin tahkon liejulla. Siitä saatiin tahkon kaukalon pohjalta, ja liejua kertyy sinne kun teroitetaan kirveitä ja muita työkaluja.

Varhain jouluaattoamuna paistettiin pulla. Jauhoja oli varattu kymmenen kiloa, ja siitä leivottiin lettivehnästä ja piirakoita emännän taitojen mukaan.

Kun joulusauna oli kylvetty, sai sitten saijun kanssa syödä sitä tuoretta pullaa ihan mahan täydeltä. Ei silloin tiedetty kaakuista ja pikkuleivistä mitään. Vasta sitten kun Martta-seura perustettiin saareen, tulivat sen mukana makeat herkut.

Kotonatehdyt makkarat näyttelivät suurta osaa jokaisen talon juhlapöydässä. Syksyllä oli jokaisen talon teurastuksessa otettu talteen kaikki suolet. Ne puhdistettiin ja suolattiin. Täyteen teeksi laitettiin tattariyryniä ja sianlihaa sekä sipulia. Toiset laitoivat täyteen teeksi myös riisirynejä. Jälkiruokana oli sekahedelmäsoppaa ja sen kanssa sai pullapalan. Se oli tietysti lasten herkkua.

Joulun juhlinta aloitettiin varsinaisesti illalla. Isäni oli hyvä virrenveisaa-ja. Hän keräsi meidät lapset ympäri pöytää, ja jokainen yritti olla virressä mukana. Joku luki aina vuorollaan myös ruokarukouksen. Kädet oli ristittävä, ja hartaana täytyi olla, ja se kävi-kin meistä aika luontevasti, sillä olihan tiedossa hyvä jouluateria sen jälkeen.

Joulukuusi tuotiin tupaan. Kynnit olivat kaupasta, mutta muut koristeet piti itse keksiä. Noin kymmenen sentin levyinen paperikaistale kiersi latvasta alkaen ympäri kuusta. Siihen oli sisareni kauniilla käsialalla ja sinisellä värillä tekstannut sanat: »Kunniä olkoon Jumalalle korkeudessa ja maassa rauha». Tuon nauhan näen vielä joskus nykyin silmineni edessä.

Tuli vihdoin sitten joulupukin vuo-ro, häntä me lapset tietysti odotimme. Äiti oli salaa, lasten olessa koulussa ommellut kaikille uudet flaneliset alusvaatteet, ja joulupukki ne sitten oven raosta heitteli yksi paketti kerrallaan. Oli niissä paketeissa muutakin, ja

Jäärunit Pienel-Hääl.

kaikki ne tulivat sieltä oven raosta.

Jouluaamuna oli noustava varhain, oli lähettävä joulukirkkoon. Nanna, isoäiti, talutti minua kädestä. Oli suurta juhlaa kävellä pimeässä aamussa. Kirkko oli kynttilöin valaistu, ääriään myöten täynnä niin etteivät kaikki mahtuneet istumaankaan. Sattuipa tammöistäkin sitten.

Kaksi nuorta miestä eivät mahtuneet istumaan penkkiin, ja niin he lähtivät kirkosta kesken saarnan. Heillä oli aina pilanteko mielessä, ja menivätkin siitä matkan varrella kylään. He ottivat Pärtyn Lienan uunista makkarat ja söivät ne suihinsa. Saarella oli nimittäin tapana, että ennen kirkkoon me-

noa pantiin ruoat uuniin. Siellä olivat sitten ruoat valmiita ja lämpimiä, kun kirkosta tullessa tuli aina sukulaisia kirkkokahveille. Mutta nyt pä taisi emäntä hämmästyä, kun aukaisi uunin, ja sieltä olivat makkarat hävinneet.

Uuden vuoden yönä kellon lyödessä kahtatoista tuli pienille pojille kova kiire, ei ollut aika nukkumaan käydä. He nimittäin kävivät toivottamassa hyvää uutta vuotta tuvasta tupaan. Loru kuului näin: Onnellista uutta vuotta, rauhaa ja rakkautta. Palkkioksi pojat saivat sitten karamellin, pullaa, taisipa joku sujauttaa poikien käteen markan rahankin.

Lounatylän yhteinen kaivo puhdistettiin talkoilla.

Kärkir ja oksat korjattiin kaikki talteen, ja samalla siivottiin metsää.

Sepän-Jyrin pihasta 1908.

Rytkölän rannassa 1908. Takana Jopin vanha talo.

Sepän-Jyrin Villen kalansaalit.

Oon vieras

Jo Karjalan kunnalle talvi saa, taas hankiin peittyy Karjalan maa. Ah milloin talvi siellä lie, nyt unessa sinne kulkee tie.

Kotitänhuvilla kuljen aina aatoksissain, vaan turhaan mä kotoa sieltä hain. Pyry peittää raunio mustuneen, sen vierellä kuusen näen — kuivuneen.

On outo jo kylämme entinen, tiet ummessa haudoille rakkaiden. Oon vieras, mä tunnen sen, en entistä kotia en löydä, en.

Mikkol-Pekko eli Pekko Heikkola parantamassa verkkoa 1931.

Tulet sie talkois parantammaa verkkoja?

Eräs henkilö kysyi minulta: Miten työ siellä pienessä saarella, oliko oikarit talot vai sellaiset pienet majat. Hän tarkoitti kai niitä kalamajia.

Tähän vastasin, että meillä olivat hyvät talot. Ja aika edistyneitäkin oltiin, sillä meillähän oli sekä talvitalot että kesätalot; tosin yks' ja sama. Meillä oli maa- ja meriuramat, ja sitten vielä määrättömästi kultaista hiekkaa, jossa sai haudata pois reumatisminsa kuin hoitolassa ikään.

Kesävieraat tiesivät tuon hiekan arvon ehkä paremmin kuin me saarelaiset. Me emme ehtineet sinne hiekkarannalle, eivät ainakaan ne vanhemmat ihmiset, jotka olisivat tarvinneet sen hiekan parantavaa vaikutusta. Mutta kesävieraat tiesivät mitä se oli — se havaittiin yhä uusista vierailuista.

Kalaa syötiin joka aterialla. Palvattu ankerias oli suurta herkkua niin oman väen kuin vieraiden keskuudessa. Kala kauniina pitävi, toistettiin, kun nostettiin lautaselle tänään halstarihaileja, huomenna keitettyä siikaa. En tiedä sitten pitikö kansan sanonta paikkansa, mutta sitä toistettiin silloin tällöin ruoan kyytipojaksi; tottahan joskus kalakin kyllästytti. Mutta saarelaisemännät olivat tottuneet laittamaan tuon ruoan niin monipuolisesti, ettei siihen hevin tympähtänyt. Tätä todistelivat kesävieraatkin.

Kevät toi vitamiinit saarelaislasten ulottuville, eihän silloin tuotu appelsiineitaatkoja kaupan hyllylle. Niityiltä löydettiin suolaheinät, laukat, pörröpäät ja ketunleivät, pihalta katkottiin raparperin varret. Silloin syötiin terveellisesti ja ilman kehoituksia, opittiin vihreän ruohon makeus jo lapsesta. Koivun mahlaakin valutettiin joskus, ja maistui ihmeellisen hyvältä.

Syksyllä kerättiin sitten sieniä ja pihlajanmarjoja. Nuo punaiset marjat osattiin jo silloin pakastaa. Marjat vietiin talveksi heinälatoon heinien alle jäätymään, ja sieltä haettiin tarvittaessa. Joka talossa levittelivät aromejaan hapankaali-, suolakurkku- ja puolukakaputty.

Nykyisin niin epäterveelliseksi mainostettua valkoista leipää ei saarella syöty kuin suurina juhlin, jouluna ja pääsiäisenä. Ruisleipää leivottiin joka viikko, ja piirakoita piti olla joka lauantai-iltana teen kanssa syötäväksi. Emännät paistoivat monenlaisia piirakoita, potatti-, lanttu- ja lohkopiirakoita sekä kakkaroita nuottamiehille eväiksi. Hapanleipäaikinasta leivottiin levyjä, siitä otettiin muotilla pipar-kakkuja, jotka olivat lasten herkkua, vaikkeivät makeita olleetkaan. Sokeria ei viljelty joka ruoassa, sakariinia käytettiin, ja voin lisänä margariinia. Pää-

ruokana nähtiin saaren taloissa silakka ja peruna, talvella syötiin hapankaali-keittoa, pottilohkoa ja uunipuroa. Aika terveelliseksi ja monipuoliseksi voi sanoa ruokavaliota, varsinkin kun kuuntelee mantereen vastaavia selvi-tyksiä vuosikymmenet sitten.

Lapsesta saakka totuttiin liikku-maan vedessä ja jäällä, kuntokin pysyi korkealla kun aina oltiin meren kanssa tekemisissä. Saarella ei ollut autoja, vain muutama polkupyörä. Sen sijaan talvisaikana sujuttelivat kelkat, sukset ja luistimet. Saaren metsät olivat puh-taita risuista ja oksista ja kävyistä. Kävyt, kärkit, kerättiin oksien kanssa kesän mittaan. Tähän työhön osallistuivat lapset joukolla. Kotona lapsille annettiin tarkka määrä kuinka monta säkillistä piti kerätä, sitten vasta pääsi omille teilleen.

Tasa-arvoa toteutettiin saarella jo ennenvanhaan. Mies purjehti ja kalasti kesät, nainen pääsi hänen mukaansa alukselle työhön, tai sitten jäi hoitamaan kotia, lapsia ja peltotilkkua ja lehmää. Naiset pääsivät melko usein oman kodin ulkopuolelle työhön, eli laivoille. Jos ei omassa kodissa ollut laivaa, niin naapurin laivaan pääsi ki-viä lastaamaan taikka keittämään mie-hille ruokaa, ja saman tien purjehti-maan Viipuriin ja Koivistolle, Rääve-liin ja Pietariin saakka. Moni saarelais-tyttö tunsikin suurkaupungin hyvin monilta käynneiltään, ja tiesi mistä sai ostaa mitäkin kangasta, paraskia ja vaikka kuunnella kaunista musiikkia. Rahaa ei ollut tytöillä tuhlettavaksi, vaikka kauniissa kaupungissa käytiin. Kopeekat säästettiin ennen vanhaan koko perheen elannoksi ja tietysti tyt-töjen kapioihin.

Kun oikein ajattelen, niin meidän asuimme Seiskarissa kuin pienessä omassa valtakunnassamme. Oli kirkko, koulu, merikylpylä, nuoris-, mar-ta-, voimistelu- ja raittiusseurat, kalas-tus- ja meripelastusseurat, merimies-lähetysseura ja ompeluseura, sekä tie-tysti Seiskari-seura. Harrastusmahdol-lisuuksia siis oli, vaikkei teeveestä tie-detty mitään ja radioitakaan ei ihan joka talossa ollut. Näytöskappaleita sen sijaan harjoiteltiin omassa piirissä, ja iltamia pidettiin jopa kerran viikos-sa. Ja sen ohjelmaan kuului tietysti tunti tanssia Humina-orkesterin säes-tyksellä.

Kaikki tämä avautuu näin muistel-lessa ihan sielun silmien eteen. Ihan odottaa tänä talvi-iltana jonkun virk-kavan:

— Tulet sie meil tänä iltan talkois, raapsimaa villoi ja parantammaa verk-koi!

Eila A.P.

Kui siit kävi ku ruuli katkiis

Suntian-Aaton Eevertti muis-telee reissuja Viipuriin, Koivis-tole ja Kotkaan. Evert Sipilä täytti 80 vuotta 23. 9. 1978.

Mont kertaa oli kova tormi, mut siie oltii jo totuttu ku asuttii saares mere keskel ja mere armoil Jos piti männä etemmäks hailii kauppaamaa, potattii ja jauhoi vaihtamaa, poltto-puita ottamaa taik töitä mantereest ti-justammaa, ni meri oli ainova kulkutie.

Yhen reison mie muistan ku myö Peko-Jaakon Eemin kans lähettii mei-jen Pentka-nimisel jahil Kotkaa töitä etsimää lokakuus 1925.

Hyväst myös sinne Kotkaa päästii, saattii samas töitäki satamast. Siel oltii sit töis, ja jahis asuttii. Ku alko tulla pakkaset, ni mie sanoin Eemil, et kyl meije pittäis männä kottii, ei tänne voi jättää jahtii rospuuttoo pitämää.

Eemi ei tahtonnu lähteä, mut mie läksiin yksinnään. Muistan, et se oli kaunis aamu ku mie läksiin Kotka satamast. Kuorsalon ja Mustanmaan kautta piti luovii, ku oli nii tyyni. Mut sit yhtäkkiä kävi tuulemaa ja satamaa. Jahist katkiis ruuli ja se tuli ohjausky-vyttömäks. Mie koitiin lauva kans ohjata ja samal laskee issooseiliä alas. Liiveri oli yllälä. Mie koitiin ohjata

likel rantaa laakia kallion vieree. Mie viskasiin ankkurin merree, ja koitiin laittaa ruulii paikalleen, mut en saan-nu.

Tuuli kääntö pohjosee ja alko tulla pimiä. Siit tuli kova tuulepuuska, vesi alko nousta ja ankkuri nous pohjast. Jahti läks liikkeel, ja myrsky heitti sen Pisisalmen hiekkasärkäl. Onneks ei männny kivikkoo. Siin ei siit muu aut-tannu, ku pestit vaa puuhu kiin, nukkumaa ja aamuu uottelemmaa.

Ku mie sit aamul heräsiin, ni vesi oli laskennu. Jahti oli nii kuival maal, sen ympär päas kuiviil jalloil kävelem-mää. Mie läksiin kävelemmää pitkin rantoi, ja huomasiin, et siel saaren tois-es pääs oli kaks virolaist kaljaassii po-tattilastis mänös Viipuri. Ne uottelivat siel myrskyn loppumist. Mie kotiin pit-tää niit silmäl, et millo ne lähteet liik-keel, ni et mie voin lähte appuu pyytä-mää.

Kaks yötä mie jouvuin olemaa enne-ku kaljaassit läks liikkeel. Mie helssa-sin ja pyysiin appuu. Ensimmäine mäni ohi, mut toisest huomattii. Hyö laskiit paatin merree, ja tulivat minnuu otta-maa. Mie otin mukahein välttämättö-mät tavarat, ja jahti jäi hiekal.

Virolaisen kaljaassin mukana mie pääsiin sit Viipuri. Uuraasalmes oli

jäitä ku päästii Salakkalahtee. Mie läk-siin samas katsomaa, olik kettää seis-karilaisii jahtii viel Viipuris.

Onneks oli Pekon-Matti. Hää läks seuraavan aamun mänemää Seiskarii, ja mie pääsiin häne mukahaan. Mie ostiin viel viis hehtoo potattii virolai-siilt kottii vietäväks. Koko matkan oli myrsky ja kova vastatuuli, päästii vast seuraavan päivän aamun kottii Seiska-rii.

Vaik oli ollu jo jäitä meres, tuli kuite-kii viel suojailmat. Ni mie kysyin sit Sivi-Villelt, jos hää tulis moottorilla, ja kutsuttai muitakii miehii appuu, lähettäis perjaamaa miun jahtii sielt Pisisalme hiekal.

Sit myö taas seuraavan aamun lä-hettii, — mie, Sivin Ville, Niemel-Jaa-akon Eino ja Uko-Jussi. Hyväst meil matka mäni, yötä oltii siel Pisisalmes meijen jahis. Sit aamul hakattii metsäst telapuita. Niit möit jahtii tyrkättii mer-ree. Sitä enne korjattii ruuli ja pantii paikallee. Jahti oli iha merikelpone, ei ollut suurempaa vahinkoo käynny vaik myrsky olik sen rannal viskannu.

Nii myö taas lähettii seilaamaa Seis-karil päi. Toiset tuli Sivi-Villen moot-toris, ja myö Uko-Jussin kans meijen jahil. Hyväst päästii taas kottii.

Kaljaasi Kaleva ryöstäytyi 1924 suu-ressa myrskyssä maalle. Sen omistivat Mikkol-Pekko ja Esulan-Antto.

Laivan kokkipoika kertoi, että lai-valla rahdattiin mm. kiviä Pietariin katukiviksi. Siinä oli viisi laivamiestä, yhdeksän lastaajaa, kolme venettä ki-viä varten ja neljäs laivamiesten käy-tössä.

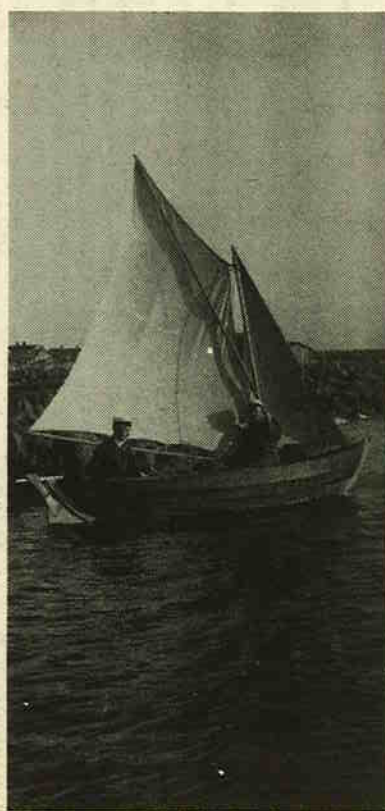
Kun laiva purjehti rannan tuntu-maan sousivat lastaajat rantaan, ja 2-metrisellä »kouralla» nostivat kiviä pohjasta veneeseen ja edelleen laivan ruumaan. Töitä tehtiin urakalla, ja ki-vet olivat »pääankokoisista nyrkinko-kisii». Joskus päästiin aivan rannas-takin lastaamaan kiviä. Naiset olivat usein kiven lastauksessa mukana, ja

pääsivät sitten samalla Pietariin. Lai-vojen ruumassa asuttiin, siellä oli polat, tikit ja jokaisella kirstunsa. Monet saarelaiset ansaitsivat kesäai-kaan tällä tavoin, ja silloin pääsivät nuoretkin työhön.

Kevät 30-luvulla. Naiset suolasivat nuotilta tuotuja haileja Rantalän Riston ja Esulan Viljämien suolaamossa Lounatylässä. Vas. Saskan-Muosen Arvi eli Arvi Herrala, Pajusen Salme,

Esulan Viljami eli Viljami Hotanen, Jyrin-Matin Suoma eli Suoma Martti-la, Taavetin-Auton Lovisa eli Lovisa Simola ja Esulan-Eemin Aino eli Aino Hotanen.

Pohjakylän rannassa veneellä opetta-jat Heinonen ja Rastas.

Nuottasaattimella.

Viimeinen talveni Seiskarissa

• Minä muistan vielä hyvin viimeisen talveni kotisaareissa, en taida niin vanhaksi elääkään että unohtaisin sen.

Talven alkupuoli oli hyvin huono. Pakkanen tuli ja meni. Ja kun meri ehti jäätyä, niin kova, kääntyilevä tuuli särki jään, ja kuljetti lautoja edestakaisin. Jällel menoa ja talvista verkko-kalastusta ei voinut ajatellaakaan.

Isäni katseli sitä talventekoa ja päätteli:

— Ei tämä talvi tästä paremmaksi tule, nyt on keli-rikottalvi ja sillä hyvä. Jos ei muuhun työhön lähden niin leipä kapenee.

Hän pakkasi kimpunsa ja lähti Suursaari-laivalla Kotkaan töihin talveksi. Lähtiessään hän sanoi äidille ja minulle, että meidän verkkoja ei sitten tänä talvena kastella, se on liian suurta riskipeliä muutaman haikilon takia.

Vielä keskitalvella saarelaisten kalastus oli aivan olematonta, karien välissä mitä nyt vähän rysillä pyydettiin ruokakalaa ja pohjavontteja. Meri kyllä jäättyi, mutta jäät repeilivät sitä mukaa.

• Vihdoin tulivat kovat pakkaset. Yksi ja toinen lähti pikkujäijä verkkojen kanssa kokeilemaan, ensin varovasti parin verkon kanssa ja sitten vähitellen suuremmilla kuormilla.

Iltaisin äiti tuli naapurista hämähänpidosta ja kertoi kuinka paljon se ja se oli saanut sinä päivänä haileja. Varsinkin puoleissa välissä Koivistoa olevalta matalikolta oli saatu suuret haalisaalet. Arvasin mitä äidin mielessä liikkui. Mutta isältä tuli Kotkasta kirje. Hän oli kuullut saaresta jo kalastettavan ja saadun hyviä saaliita, mutta sittenkään emme saa lähtee jälle verkkojen kanssa, hän ei vielä luottanut talven pysyvyyteen.

Äiti oli harmissaan, kun kaikki toiset pääsivät kalastamaan ja me istuimme sisällä kuin ruotimukset. Aikansa äiti motkotti ja sanoi sitten minulle: — Mitäs jos huomenna vietäis kii-

tenkin yksi verkko. Ei kerrota isälle mitään.

Illalla pakattiin kelkat valmiiksi. Lastattiin verkot, narut, varjokepit, tuurat ja lapiot, ja vanha purje sidottiin vielä kuorman ympärille. Sitä tarvittiin varjokeppien päälle tuulen suojaksi kun kaloja päästeltiin verkosta.

Nukkumaan mentiin aikaisin, sillä herätys oli varhainen. Äiti herätti minut puoli kuudelta, mutta hänellä oli jo ruoka valmiina. Puimme »merivaatteet» ylle. Olkitupot työnnettiin vielä merisaappaisiin, jotka isä oli meille ommellut. Varret olivat hylkeennahasta ja terät vasikannahasta. Hain vielä liiteristä molemmille rautakengät potkukelkan tankoon. Oli nimittäin niin vähäluminen talvi, että jää oli miltei kauttaaltaan liukasta ja lumetonta.

• Matalikolle oli matkaa parisensikymmentä kilometriä, mutta potkurit luistivat. Sieltä etsittiin toisten joukosta paikka verkoillemme. Minä olin sen verran nuori, etten ollut koskaan ennen uittanut verkkoja jään alle, olin vain ollut isän apuna kalastamassa siitä saakka kun oli kynnelle kyennyt. Mutta äiti oli aika tomera, ei apua pyytänyt. Ja olihan meillä aikaa sen yhden verkkoparin kanssa yrittää.

Saatiin sitten verkot sinne jään alle mekin.

Seuraavana päivänä oli meilläkin sitten haileja. Äiti innostui:

— Eihän näissä kahdessa verkossa paljon ole työtä, otetaan vielä toiset, kyllä nekin saadaan jään alle. Ja niin tehtiin, ja kaloja tuli jälleen. Ilmat olivat hyvät, ja raasselit tulivat hevosineen Koivistolta. He ostivat saaliimme sitä mukaa kun verkoista irti saatiin. Illalla tultiin rahojan kanssa kotiin, ja oli hyvä mieli kun suunniteltiin isälle yllätystä.

Ja niin vietiin vielä kolmaskin verkkopari kaloja pyytämään. Pari viikkoa kalasteltiin, kalaonni jatkui ja mieli oli tietysti korkealla.

• Mutta sitten eräänä yönä heräsin siihen kun äiti käveli ikkunasta toiseen. Tuuli humisi ulkona, se oli aika kova. Oli vielä aivan pimeätä, mutta tuulen yltyvä voima sai äidin huokailemaan levottomana.

— Nyt meidän täisi käydä hullusti, hän sanoi kun huomasi minunkin heränneen.

— Jäät lähtevät liikkeelle tällaisella ilmalla. Nyt on parasta nousta ylös. Syödään ja lähdetään majakkaran-taan. Siellä nähdään mitä toiset aikovat tehdä.

Söimme nopeasti, puhekaan ei maistunut sillä huoli verkoista oli päällimmäisenä. Vielä pelotti se, mitä isä sanoo.

Majakkaranassa oli jo muutama saarelainen, ja lisää kalastajia kerääntyi paikalle. Useimmat olivat sitä mieltä, ettei jälle ollut menemistä, sillä kuulumme jäiden ryskettä ja tuulen kiihtyvää ulvontaa. Miehet olivat synkkiä, kävelivät pitkin rantaa, ja muutamat naiset jo itkeä tihrusivat.

Päivän valjetessa eräs miehistä tokaisi:

— Minä lähdän nyt, onko muita lähtiköjöttä. Toinen mies sanoi lähtevänsä saman tien. Äiti sanoi siihen: — Jos yksikin mies lähtee, niin sitten lähdän minäkin.

Itselläni ei siinä ollut mitään puhumista. Minusta oli ihan selvää, että jos äiti lähtee niin sitten lähdän minäkin. Vielä eräs kalastaja ilmoittautui mukaan, sekä 16-vuotias poika, koulutoverini.

Toisten estelyistä huolimatta työnsimme potkurimme rannalta jälle. Muistan vielä miten pahalta tuntui, kun eräs vaimo juoksi peräämme ja huusi miehelleen:

— Erkki, älä lähde, anna niiden verkkojen olla.

Tiesin, että heillä oli kotona kaksi pientä lasta, ja hän pelkäsi kovasti miehensä puolesta. Mutta meillä ei

ollut aikaa ajatella, matkaan oli lähdetty ja kiire oli kova. En muista tarkalleen sitä matkaaakaan, koska piti päästä vain eteenpäin koko ajan. Välillä oli sileää jättä, välillä piti taas kiskoa potkureita kasaantuneiden jäiden ylitse. Välillä oli taas railoja, sitten taas suuria lohkaraita. Porukalla autettiin jos joku jäi jälkeen. Yksin ei siinä olisi kukaan selvinnyt. Väliin tuli niin isoja railoja, että pakosta oli pysähdyttävä, ja samalla sai hengähtää. Ihmeen hyvin me naiset selvitettiin, minä tietysti nuorena jaksoin kun hätä ajoi, mutta äitikin kiipesi nopeasti jääryökyiden ylitse.

Loppujen lopuksi tultiin verkkoapajille, ja jokainen hajaantui omille avannoilleen. Päätimme kuitenkin kiireessä, että yhdessä lähdemme kotiin päin.

• Kun pääsimme omille verkoillemme, sanoi äiti heti, että juokse hänille, ja hakkaa sen verran avantoa, että saat hätänarut laskettua alas. Hän meni itse saattimelle ja avasi avannon yön jäistä. Kun annoin merkin, hän alkoi vetää verkkoja ylös. Menin auttamaan häntä, sillä työ oli raskasta ja kiire oli.

Verkot kuormattiin kaloihin kaikkineen kelloihin sitä mukaa kun ylös saatiin.

Koko ajan meri ja jäät ryskyivät, ja jäät kulkivat koko ajan. Muutaman metrin päähän näytti kasaantuvan aikamoinen jäävuori.

Kun viimeinen verkkomme oli jällä, käski äiti minun mennä auttamaan koulutoveriani, hän itse sanoi kokoa-vansa verkon kelkkaan. Toverini oli lähinnä sitä jäärunnia, eikä hän vielä ollut saanut läheskään kaikkia verkkoja jälle. Kun yhdessä yritimme vetää niitä, saimmekin käsiimme vain narut ja vähän verkon riekkaileita. Eikä niitä ollut enää varaa jäädä yrittämään, verkot olivat jääneet siihen jäärunniin »köynnökseen». Ne olivat onneksi ainoat verkot, jotka menivät tästä joukosta, ja se lohdutti poikaa, että ne olivat vanhoja verkkoja.

Kaikkien kuormat olivat vihdoin valmiina ja lähdimme kotimatalle.

Se oli helpommin sanottu kuin tehty. Jäät olivat ankan työmme aikana kulkeneet monta kilometriä tuulen mukana, kasaantuneet miten mihinkin ja repeilleet railoiksi. Meillä oli kaikilla nyt raskaat kuormat, ja kulku oli monin verroin vaikeampaa kuin tullessa. Onneksi päivä oli valennut.

Monta hikipisaraa kihertyi pintaan kun raahasimme eteenpäin niitä kelkojamme. Yhtäkkiä aivan sileällä jällä taivaltaessamme jää alkoi alla ryskyä ja paukahdella. Sivultani kohosi äkkiä

toista metriä korkea jääseinä toisen päälle, ja se alkoi nopeasti luisua meitä kohti. Samassa allamme ollut jää alkoi painua, ja sille kohosi vettä.

Muistan ajatelleni, että näky on komea. Mutta sitten pusertui mieleen hätä, että mihin tästä nyt päästään ja keritään. Eikä ollut aikaa jäädä ihmettelemään, eteenpäin oli mentävä, sillä nyt oli todella henki kysymyksessä. Kaikilla oli onneksi rautakengät jalassa. Sillä muuten ei olisi päässyt mihinkään veden liukastamalla jällä.

Eräänkin äkkiä revenneen railon reunalla sain viime tingassa kelkan pysähtymään iskemällä molemmat rautakengät tiukasti jähän. Äiti ehti jo kiljaista hädissään, kun näki minun laskettelevan myötätuuleen hyvällä vauhdilla railon reunalle.

• Jäät kulkivat ja me kuljettiin. Ei ollut tietoa päästäänkö milloinkaan maihin. Pelkäsimme joutuvamme liiaksi itään ja naapurimaan alueelle. Siksi toivoimme, että tuuli tyyntyisi ja jäät pysähtyisivät.

Ja silloin siellä jällä, kun väsyneenä hammasta purren kiskoin kelkkaani yli ruunin ja kuulin äidin huohottavan vieressäni, minä vannoin mielessäni, että tämä on viimeinen talveni saareissa. Ei tällainen ole naisten ja lasten työtä.

Selvitettiinhan me rantaan sitten lopulta, elävinä ja hyvissä voimissakin, omin jaloin. Ollessamme lähellä Lavansaarta jäät pusähtyivät, ja me käänsimme kelkkamme kotisaarta kohti. Matkaa oli vielä paljonkin ja monta mutkaa kuljettavana, mutta kotirannassa jännitys lopulta helpotti. Eikä ollut väliä, että rantaan tultiin aivan eri puolelle saarta kuin mistä matkaan lähdettiin. Pääasia että kaikki pääsivät maihin vaikka vasta illan suussa, ja mukana olivat verkotkin, elinehto.

Kun illalla kotisaunan seinien suojassa päästeimme verkoista kaloja sekä niihin tarttuneita kilkkejä, joita muuten inhosin hirveästi, kysyi äiti: — Pelkäsitkö kovasti jällä?

Silloin vasta huomasin, etten oikein kovasti ehtinyt pelätä, oli koko ajan niin kova kiire ettei ehtinyt mietti-mään. Pikemminkin olin vihainen, en tiedä sitten mille.

Mutta sen jällä vannomani lupauksen olen joutunut pitämään. Toista talvea en ole sen jälkeen saareissa ollut. Ja tämä ehkä pikemminkin olosuhteiden pakosta.

Eva Eväluoto
eli Pekon-Matin Eeva

Kalastajat hevosineen ja saaliineen jäälautalla.

Seiskarin pojat kovan urakan jälkeen 1933. Kukin toi potkukelkalla kolme sakkia nuottakalaa Koivistolle myytäväksi, ja seuraavana päivänä käytiin sitten valokuvassa. Mukana Muosen-Arvi eli Arvi Herrala, Luotsin Aimo, Muosen-Aaton-Villen Olavi eli Olavi Kiili, ja Matiaksen Aarno ei Aarno Herrala.

Hailuoto, Kattilankallan hauta. Koekalastajien verkkoja ja uittolapoja. Kalastusneuvoja A. Risu valok. 1930.

Karjalan kaipuu

Nous' mainingit sodan niin korkeina,
vei kansamme Seiskarista.
Jäi muistot niin raskaina painamaan
tään kansamme hilpeän mieltä.
Miss' nyt viihdyt kukkanen,
missä laululintunen,
missä levon viimeisen vielä
löytänen?

Siellä missä kodin koivut kasvaa,
kaiku hongistosta vastaa:
Oi kaunis, kallis synnyinmaa,
en sinua mä unhoita.
Sinne toivon mä viel'
vaikka olen lapsi pien'.
Kodist' lähtö viimeinen
muiston jätti ikuisen.

Tämän muistelon ovat kirjoittaneet Kaisa ja Arvi Rytkölä, ja sen luki heidän tyttärensä Sinikka Merimaskussa äitiensä v. 1950.

Haaksirikoista tanssitupiin

Eläkkeellä oleva majakkamestari Woldemar Ämmälä elelee Kustavissa tilallaan Meriniemessä. Vaikka hänellä on jo ikää 87 vuotta, hän kävelee vielä kaikki matkat kirkonkylään ja takaisin, yhteensä yli kymmenen kilometriä. Näin talvisaikaan hän kalastaa joka päivä, ja muistaa saaliineen naapureita ja tuttavita.

Seiskarin asiat ovat vielä hyvässä muistissa. Ja tästä syystä häntä onkin haastateltu radioon ja useisiin julkaisuihin mereen ja saarelaiten elämään liittyvistä asioista.

Viimeksi tavatessamme hän kertoi siitä kuinka laivoja haaksirikkoutui Seiskarin lähistöllä, ja kuinka saarelaiset kävivät »perjaamassa» näitä aluksia, ja saivat siten myös ylimääräistä ansiota.

— Virolainen Simson-alus haaksirikkoutui 1913 Monnin luona. Se oli lestyjauho- ja ohrauholastissa. Saarelaiset olivat joukolla mukana pelastustoimissa, ja saivat tästä palkkioksi niin paljon laivan lastista, että pitkään syötiin makoisaa leipää ja puuroa. Kaikkiaan 2000 sakkia saatiin perjausepalkkaa, loput toimitettiin Pietariin.

— Samana talvena jäät rikkoutuivat niin pahasti, että lavansaarelaisia kalastajia, monta kymmentä miestä ja naista joutui jäämään pitkäksi aikaan Seiskariin, pois ei päässyt. Ja silloin oli hyvä, että oli taloissa noita ylimääräisiä jauhoja kun oli ylimääräisiä syöjiäkin. Autettiin muutenkin naapurisaaren ihmisiä — kuka antoi vaatteita, kuka supikkaitaan lainaksi, monella kun olivat varuskat siinä jääseikkailussa huvonneet.

— Se aika on jäänyt muutenkin

muistoihin mukavana, silloin tanssitiin jokaisena iltana jossakin saaren talossa ja hauskaa oli, tanssittiin Kiilin Eeron vanhassa tuvassa, ja Ukko-Aatolla ja Parkilla. Soittajia oli monta, kuka milloinkin oli pelissä kiinni. Kukon-Ristoa sanottiin parhaaksi soittajaksi, sitten Naapurin Anttoonin. Mutta se oli äkkikipainen suuttumaan. Jos joku tanssissa tallasi tahtia na-puttavalle jalalle vahingossakin, niin soitto loppui siihen. Sitten soittivat Äärneste, Muosen-Aaton-Ville sekä Wolde itsekin joskus.

Woldella oli pieni harmoni, jolla hän tanssin tahdit soitti. Tätä kannettavaa peliä oli välillä siirtämässä myös Maikki, Maria-Kristiina Marttila. Siitä saivatkin muut aiheen sanoa, että kyllä niistä pari tulee kun noin hyvin harmooni kulkee. Niinkuin sitten kävi.

Simsonin haaksirikkoa aikaisemmin seiskarilaiset olivat jo pelastamassa latvialaista hinaajaa, joka ajoi Kiusoorissa karille. Siitä saivat saarelaiset perjausepalkkaa myös.

Kolmimastoparkki Washington ajoi karille Pienellä Hiiällä. Siinä oli hirsilasti, ja se täytyi tietysti purkaa ennenkuin laiva irtosi karilta. Niistä hirsistä rakennettiin saareen monta taloa. Aikoinaan juuttui myös separaattorilastissa ollut proomu Rantamalaan. Se kaivettiin siitä ylös; separaattoreita ei kai saareen jäänyt.

Saaren itäpuolelle upposi 1917 venäläisten toimesta englantilainen sotalaiva. Siitä nostettiin aseita, ja sitten joku yksityinen yhtiö nosti aluksi. Seiskarilaiset katselivat vierestä eivätkä päässeet osille.

Seiskarin majakka.

Majakan turvallinen silmä

Haaksirikkoja sattui muinaisina aikoina paljon Seiskarin matalilla vesillä. Vanhat tiedot kertoivat, että saaren asukkaat muinoin tahallaankin ajoivat laivoja karille. Saari on aina ollut merkkituulien paikka jo paljon ennen majakoita, ja näitä tulia siirtämällä laivat saatiin purjehtimaan kivikkoihin ja kareille. Näin rannan ja saarten asukkaat hankkivat osan elannostaan.

Tiedossa on, että tiilimajakka rakennettiin saarelle jo kauan aikaa sitten. Krimin sodan aikana englantilaiset pommittivat tämän majakan hajalle.

— Isä oli silloin 8-vuotias ja hän kertoi usein noista muistoista, jotka jäivät pienen pojan mieleen lähtemättömästi, kertoi Seiskarin viimeinen majakkamestari Toivo R. Rytkölä.

— Englantilaiset purjehtivat silloin Koivistolle ja Uuraaseen, ja noilla vesillä käytiin kovia taisteluja.

— Englantilaiset rakensivat sitten uuden majakan saareen, kun rauha solmittiin. Se tuotiin Englannista 1858, ja se oli valmistettu valuraudasta, levyt oli mutteripultein kiinni toisissaan. Majakka oli 31 metriä korkea, ja siinä

oli kaikkiaan 125 askelmaa maasta huippuun. Spiraalimaiset portaat kiersivät seiniä, majakassa oli viisi tasanetta ja ikkunat joka kerroksessa.

— Isä toimi pelastusaseman päällikönä, ja minä jo pienessä poikana haaveilin, että pääsisin tuonne majakkaan. Silloin siellä olivat venäläiset majakkamestarit. Mutta myöhemmin venäläisten lähdettyä suomalaiset tulivat majakkaan. Ja minä pääsin vuonna -24 vanhemmaksi majakanvartijaksi, ja sitten vuonna -29 majakkamestariksi. Siinä toimesta ehdin olla kymmenen vuotta, sitten jouduttiin Seiskarista lähtemään.

— Vartijan tehtävät olivat moninaiset. Piti huolehtia, että majakan valo palaa, ja että linssit ja valoloiste ovat puhtaat. Ennen majakan valo toimi 3-sydämisellä lampulla, myöhemmin öljyn kaasulla. Sylen mittainen linssi heijasteli valon niin, että se näkyi kummallekin mantereelle. Samalla me rekisteröimme Narvin ja Sömerin majakojen valot. Majakkavartija huolehti myös säämittauksista ja tietojen kirjauksesta. Työtä tehtiin vuoroissa: kah-

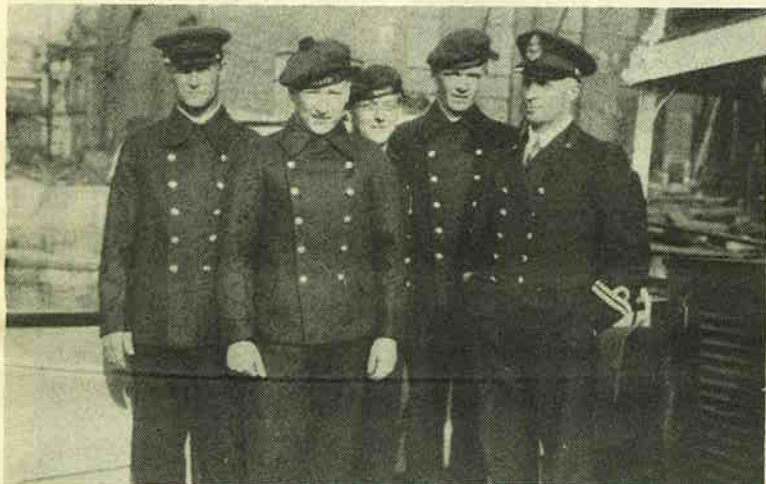
den päivän vartiovuoro, ja sitten taas toinen tuli majakalle.

— Majakkamestarilla oli oma virkatonsa majakan lähistöllä, samassa pihassa. Vartijat asuivat kotonaan, saarelaisia kun olivat hekin, ja tekivät tietysti kotonaan muitakin töitä.

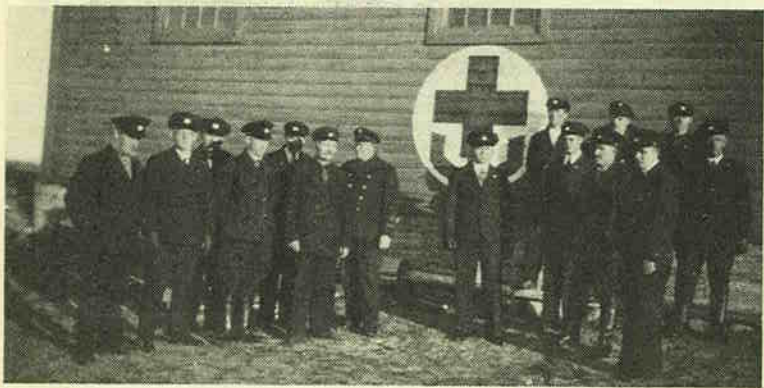
Toivo R. Rytkölä on tehnyt pienoismallit sekä Seiskarin kirkosta että myös majakka-alueesta. Siitä saa selvän kuvan tuosta »kruununtalosta», johon kuului itse asiassa monta rakennusta. Majakkamestarin eli »majakkaherran», kuten saarella sanottiin, talo oli venäläisten rakentama paksuseinäinen tiilirakennus. Samaan pihaan liittyi myös vartijan talo, öljyvarasto, navetta, toinen varastorakennus, sauna, jääkellari sekä säähavaintovälineet eräässä pihan osassa.

Majakkaranta eli saaren pohjoisranta oli muutenkin tärkeä kohde saarelaisille. Majakkarantaan tultiin moottereilla laivoista ja sinne saapui myös rahtia jonkin verran.

Pohjoisrannalle oli tehty myös työtömyystöinä 1937 alkaen laivalaituria. Tämä työ jäi kuitenkin kesken, kun saaresta jouduttiin lähtemään.

Suursaari-laivan miehistöä 30-luvulla. Oik. silloinen perämies Woldemar Ämmälä ja vas. pursimies Tuomas Eskola.

Meripelastusseuran jäseniä 30-luvun alussa pelastusveneseman seinustalla.

Meripelastusseura

Seiskarin Meripelastusseura perustettiin jo 1885, ja sen suojelijana oli leskikeisarinna Aleksandra.

Merkintöjä seuran toiminnasta on vuodelta 1907, jolloin saarelaiset pelastivat merihätään joutuneen laivan miehistön. Tästä ushoollisesta työstä keisarinna Maria Feodorovna antoi hengenpelastusmitalin majakanvartija Taavetti Simolalle 1908. Keisarinna oli meripelastusseuran suojelija siihen asti kun oltiin Venäjän alamaisia.

Meripelastusasema sijaitsi majakkaniemessä. Siellä oli venesuojaassa 4-airoparinen ja purjeella varustettu pelastusvene. Vajasta johtivat raiteet ve-

teen, ja vene laskettiin vesille vaunujen päälle. Vene oli englantilaisvalmisteen.

— Tällä veneellä oltiin mukana auttamassa, kun kaljaasi Simson haaksirikkoutui, muisteli majakkamestari Toivo R. Rytkölä. Saarelaiset hyötyivät haaksirikosta, sillä palkkioksi saatiin jauhoja. Ne olivatkin tarpeen, sillä seuraava talvi oli »rikostalvi», eli saareen ei päästy eikä sieltä pois, ei edes kalastamaan.

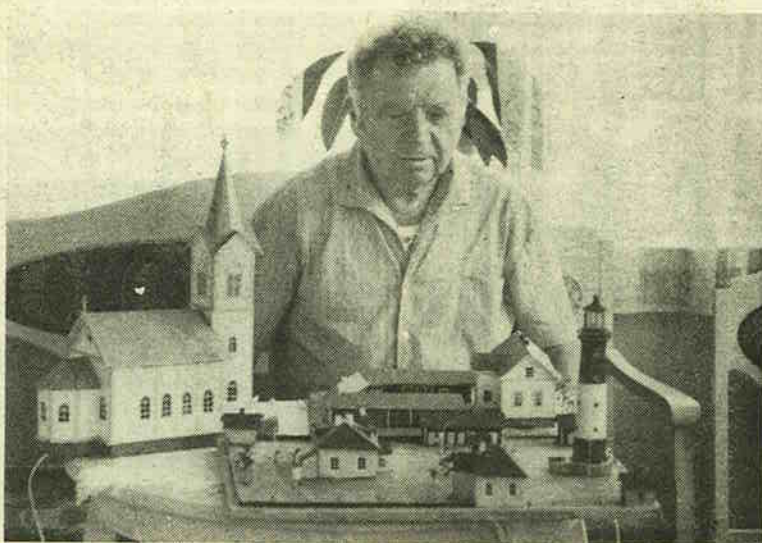
Vuosien varrella seura hankki sitten vielä talvipelastusveneen, ja vuonna -34 tehtiin kaksi venettä, ja teetettiin vielä raihojen ylittämiseen sopiva vene.

Kalusto kohentui näin hyväksi, ja sitä myös tarvittiin.

Meripelastusseura toimi aktiivisesti, viitisentoista miestä oli säännöllisesti mukana sen harjoituksissa. Niissä varauduttiin tositilanteisiin, ammuttiin liinoja ja raketteja ja valmistauduttiin muullakin tavoin toimintaan.

Meripelastusseuralla oli myös tykki, jolla ammuttiin hätämerkkejä. Tykin käyttö jäi kuitenkin aika vähäiseksi, sillä Toivo R. Rytkölä muistaa kuulensa vain kerran sitä ammutun. Tämä tykki on nyt Suomen Meripelastusseuran konttorissa. On esitetty ajatus tykin siirtämisestä Merimuseoon.

Meripelastusseuran harjoituksissa koettiin merkinantoraketteja.

Majakkamestari Toivo R. Rytkölä on eläkepäivinänsä valmistanut monta pienoismallia Seiskarin majakasta, kirkosta sekä myös kotitalostaan.

Kirjailija Hilja Valtonen tervehtii seiskarilaisia:

Olen aina ihaillut Seiskarin naisia. Isäni, joka oli ollut Seiskarissa opettajana ja mennyt avioliittoon Seiskarin tyttären Kristiina Ämmälän kanssa, vakuutti meille lapsilleen:

— Seiskarin nainen on uljas, ryhdyks ja työteliäs. Hänen miehensä on kesät jaalallaan ja talvet kalastamassa jäällä. Nainen hoitaa kodin, lapset, lehmän ja koko huushollin. Usein hän on miehensä mukana laivalla emäntänä, talvella tuulisella meren selällä kalastamassa.

Kun sitten aikani kävin Seiskarissa sukulaisia tervehtimässä, totesin isäni totta puhuneen.

Erityisesti ihailevan kunnioitukseni sai osakseen enoni Johannes Ämmä-

län leski Leena. Vanhanakin oli hänen vartensa suora ja pää komeasti koholla kuin kuningattarella. Leenätädin mies hukkuu Koivistolle purjehtiessaan 1902 tai 1903. Leena-täti jäi yksin kauden poikansa ja komen tyttärensä kanssa. Hän määräsi ja johti, hän oli kapteeni. Hyviä ja kunnollisia kansalaisia hänen lapsistaan tulikin.

Minun tietämäni mukaan Leenätäti oli myös viimeinen nainen, joka Suomen maassa kantoi naineen nimen huntua. Hän käytti sitä vielä kesällä 1939, jolloin viimeisen kerran vierailin Seiskarissa. Leena-täti kuoli Haminassa 1940.

Marttojen laulukkuoro laulaa opettaja Vaherman johdolla.

Lukkarin laulukkuoro

Miul ku täs juotu mielehein ne ajat, ku myö hommattii sitä urkuharmoosii kirkkoo. Siel Seiskari kirkos ku ei ollut sellast. Lukkari piti ain kaik laulut laulaa. Mitä siint olis tullu jos hänelt olis sattunu ääni kaatumaa.

Hää oli muute nii lusti mies se meijen lukkar — niinikkää hänt joka hine kutsuki. Meil hää oli ku isä ikkää, ku oli jo kiertokoulu meit ohjannu. Yhes kierrettii talost talloo. Siit ku oltii kansakoulut käyty ni siit taas mäntii häne johtohee laulukkuoro. Silhä myö jo oltii ku ommua väkkee, ja kaik suju nii hyväst ain. Joululaului myö enstäi melkee lauletti, ja sinne kirkkoo piti ain raahata harmooni muuvalt.

Lukkari alko siit haastelemaa, et eiks käytäis sitä urkuu hommaamaa sil viisii, et piettäis konserttii ja iltamii. Niist ku saatat rahhaa, ni siit ostettais urkuharmoosii. No nyt innostuttii samas, ja sil kertaa pantii töpinäks. Siit alko ne juoksu. Kel oli niit enemmi kel vähemmi, lukkaril niit tietyst oli kaikkii enemmi, vaik ei hää väsyneelt näyttäny millokaa.

Häne kotonnaa myö käyttii näytös-kappaleet ja yksinlaulut harjottelemaa. Kuorolaulut harjoteltii kansakoulul. Siit ku tuli valmist, ni sit taas lähetti Lavassaare, taik piittäi omas saares iltamat. Lavassaare myö käyttii hevosii kans talvel iltamii pitämäs, vaik näytös-kappale oli Juhannustulil. Ja kesäl mäntii moottoril pitämää kirkkokonserttii. Siel myö lauletti toineki laulu, ja kirkko oli nii täys väkkee ku sopi ja mahtu, ja kaik mäni taas oikee hyväst.

Mut sit ku myö lähetti pois tulemaa ja oli päästy vähä matkaa rannast, ni moottori sytty palamaa. Kyl siin tuli hätä kaikkii, yli viiskymmänt ku meit oli, ni jo siin oli ääntäki. Onneks oltii viel liki rantaa. Siel oli saattajii paljon, kaikkii ku oli siel tullut taik sukulaisii.

Kiireest vaa takasii ristaanil, sielt toivat ämpärii toisiist moottoriist, ja oliha meres vettä, ni saivat tule sammumaa. Vähä aikaa siin reknattii et uskalettaaks ennää männä moottorii. Mut nii myö siit taas hypittii siihe yks toisee perrää. Lukkari ei ennää tullu, hää jäi uottelemmaa Suursaari-laivaa ja tuli sen kans pois. Myö vaa vilkutettii hänel ja niil saattajil, ja lähetti mänemää. Hyvästähä myö siit päästii kottii.

Yks kerta taas käyttii pitämää iltamii, ja näytös-kappale oli Roinila talos. Lukkaril oli siin kaks ossaa, Eero ja Reppuri. Eikä siin reppuris ollukkaa mittää sanomist. Kuka sen olis osannu nii hyväst viijäkkää ku hää, siin ku oli nii vaikija lauluki se

Laatoka mere rantamiil. Ei sitä kukkaa sanonu ossaavan, hää oli siihe ku tehty. Mut se Eeron osa oli vähä toist. Mie olin Elli ja Lukkari oli sulhane Eero. Mut hänel ku oli pitkät viikset ni ei se niiku oikein olis sattunu. Myö sanottii et jokahine tuntee, mut hää vaa nauro. Harjoteltii myö se kuitki, ja tuli-se aika ku käyttii näyttelemää. Reppuri tuli, möi nappii, parssineuloi, rihmarullii, peppermenttii ja minkä mitäki, laulo lauluun ja mäni pois. No siit tuli Eero ku sulhaspoika ainaki, viikset oli pois, hää oli ne iha viime tingas ajannu pois, eikä kukkaa hoksannu. Kaik mäni taas oikee hyväst, lukkar vaa nauro et saapha nää kasvattaa uuvestaa.

Eikä siin ollu aikaa yht asijaa kauva ajatella, siihe se unohtu. Piti taas alkaa harjottelemaa uusii näytös-kappalehii ja laului, konserttii ja iltamii. Sil viisii tuli ku tuliki urkuharmoosii kirkkoo. Mut ei hää lukkar siit kerenny kauva soittaa, ku hänel tuli väsymys ja nukku viimisee unnee.

Myö saatettii hänet laulu kans kotont ast kirkkomaa multii leppäämää. Kyl meil siit oli nii haikija mieli ku seistii kunniakujas siin kirkoportil. Jokahine tuns et jotaki loppu tähä, ja siihe se sammuki Seiskari Kaiku.

Tuli sota ja meijät ripotteli sinne sun tänne. Nää onki vaa ennää niit rakkahii muistoi mihi meijen ajatukset nii usijast vievät.

Siviä

Synnyinsaari Seiskari

Yhä vieläkin mieleni lumota vois kotisaareni rauhaista lehto, josta herkkimmät toiveeni keinutti pois siniaaltojen keväinen kehto.

Yhä vieläkin kuljen rannalla sen unet suopeat sinne mun vievät. Siellä kuivaan ikävän kyynelen muut murheet sen rinnalla lievät.

Tuo on tuttua. Tuulilta voimansa sai syli ulapan rannattoman. Sen kuohujen mukana kulkijoin, vai tietä kaitaa sydämen oman?

Nyt kuohujen kiireitä kuuntelen on valvojan vaikeat hetket. Mutta turvaisaa purressa unien on kulkea toivoviret.

Unen lempeä venhe, kerran toit minut suojiin maallisen majan. Nyt uudelleen kurssini suunnata voit ja irota kahleista ajan.

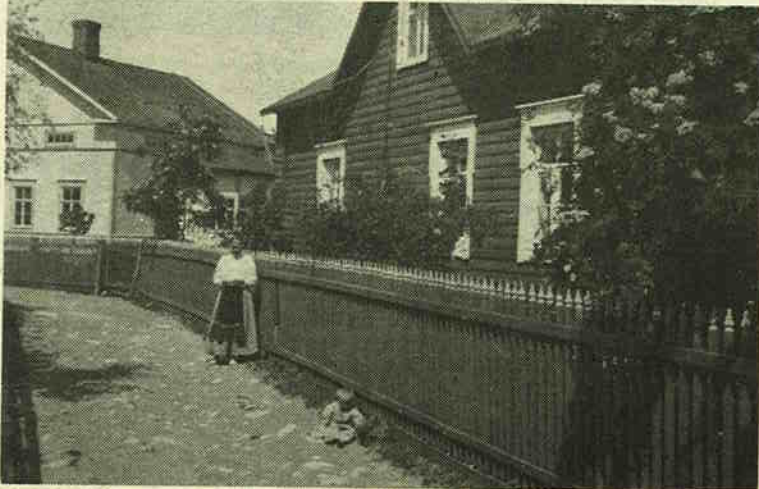
Antti Rytkölä

Laina Kiili Seiskarin kansallispuvussa.

Pohjakylän naisia rantakivillä 1934. Vas. Maria Marttila, Anni Marttila, Amalia Marttila, Helena Sipilä, Ristina Rytkölä ja Anni Rytkölä.

Pohjakylän tietä. Oikealla Nuuvimatin eli Matti Rytkölän talo, takana Eljaksen-Matin eli toisen Matti Rytkölän talo. Aidan vieressä Volten-Pietta eli Beata Pöllänen pienen leikkijän kanssa.

Majakkarannassa laivaa odottelemassa seiskarilaisia huntupäisiä naisia 20-luvulla. Juhaneksen Liena eli Helena Ämmälä, Esan Pietta eli Beata Heikkola, Jyrin-Tehvanan Vappu eli Vappu Rytkölä ja Tuomaan-Eljaksen Anni eli Anni Rytkölä.

Uudet lippalakit ostettiin Kotkasta 1920-luvulla. Vas. Eero-Tehvanan Arvi eli Arvi Rytkölä, Herman-Jussin Jussi eli Hannes Herrala ja Naapurin-Anttoinin Onni eli Onni Rytkölä.

Viiipurin »katukuvaamossa» Marttilan Tahvo ja Hilma sekä Pekon Sime ja Miina.

Saaren miehet mantereella. Vas. Väinö Hotanen, Ilmari Hotanen, Evert Ämmälä ja Tahvo Hotanen.

Naiset Singer-kursseilla.

Saaren seurat

Raittiusyhdistyksen ja nuorisoseuran lisäksi perustettiin vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä, tarkasti sanoen 1914, työväenyhdistys. Sen toiminta jäi varsin vähäiseksi, kaikilla kun saarella oli jo ennestään »veljeys ja tasa-arvo».

Kalastusseura aloitti toimintansa Viipurin Maanviljelysseuran alaisena 1915.

Martta-seura perustettiin 1927, ja siihen liittyi heti runsaasti jäseniä. Kurssuja pidettiin kesäisin, eikä osanottajista ollut puutetta. Pidettiin keitto-, puutarha-, kodinhoito- ja kutomakursseja. Ilmatat kuuluivat myös marttojen toimintaan.

Laulukuoro Kaiku oli suosittu, siihen kuului 1916 peräti 60 laulajaa. Kuoro esiintyi niin iltamissa kuin kirkossakin.

Puoluekiihkoilua ei saarella ollut. Kerrotaan tapauksesta, jolloin saarelaiselta kysyttiin, mitä puoluetta heillä kannatetaan. »Ei meillä olla muuta kuin raittiuspuoluetta», oli mies vastannut kaikkien puolesta.

Seiskariin tuli 1914 lehtiä seuraavasti: 22 Karjalaa, 10 Karjalan lehteä, 10 Helsingin Sanomia, 12 Turun Sanomia, 5 Kylväjää, muutama Työ-lehti ja Työmies sekä Yhteishyvä ja Kotikasvatusyhdistyksen äänenkannattaja Koti.

Kunnankirjasto perustettiin 1899, ja siellä oli 1916 yhteensä 387 kirjaa, raittiuskirjastossa 255, oppilaskirjastossa 150 ja opettajakirjastossa 80 teosta. Lainaustoiminta oli talvisin vilkasta.

Saarelaisten yhteisin voimin koonnuttiin tulipalaa sammuttamaan. Siihen kutsui hälytyskello, joka nostettiin tapuliinsa 1915. Se läppäsi myös tuiskuun ja lumipyryyn eksyneille.

Urheilijat lippuineen kesäjuhlassa.

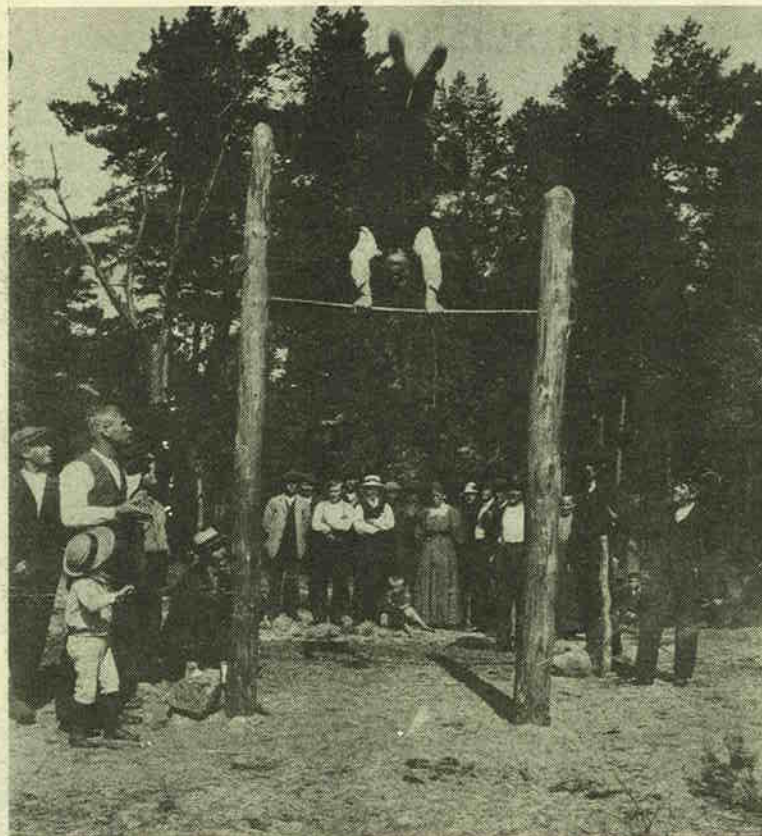
Seiskarin Raittiusyhdistys Valo perustettiin 1901. Perustussanat lausui opettaja Kustaa Alfred Sallinen.

Toiminta oli vuosisadan alussa vireä ja työ oli uskonnollisella pohjalla alussa. Vuonna 1916 oli jäseniä 96. Iltamilla hankittiin varoja, jotka käytettiin mm. kirjaston täydentämiseen. Opettaja Silvennoisen mukaan »kirjastoa käytetään ahkerasti, muttei niinkään aatetta käsittelevää». Sittenmin luovuttiin uskonnollisesta taustasta ja ilmatat tulivat tanssitilaisuuksiksi ajan tavan mukaan.

Väläkylän naisia aitan seinustalla. Vas. Antin-Tuomaan Emilia eli Emilia Eskola ja Matin-Aaton Anni eli Anni Eskola.

Voimistella osattiin - ei haitannut vaikka oli pyhäpäitä päällä ja liivinnapit künni. Naapur-Ville eli Ville Rytkölä heittää tässä komeaa jättiläistä.

Ns. Väre

Seiskarin Nuorisoseura Väre ry. perustettiin 1906. Seurassa oli jäseniä n. 90 henkilöä, ja sillä oli oma seuratalo. Nuorisoseuran ansiokas johtaja oli monet vuodet Juho Heikkola. Hänen ehdotuksestaan perustettiin nuorisoseuraan urheiluosasto.

Tämä osasto toimi aktiivisesti ja 30-luvulla toiminta oli varsin näyttävää. Monet muistavat silloin muodissa olleet pyramidit, joita saaren pojat rakentelivat pastori Elomaan johdolla. Komeimpaan pyramidiin, joka sai kesävieraat haukkomaan henkeään, kiipesi viisi miestä päällekkäin; kaikkiaan pyramidi rakentui viidestätoista nuoresta urheilijasta.

Yleisurheilua harrastettiin vahvasti, ja saarella oli oma urheilukenttä. Saaren pojat kävivät silloin tällöin mantee-reellakin kilpailemassa, ja menestyivät moniottelijoina. Tämän takasi tietysti hyvä yleiskunto, eihän silloin

harjoiteltu samalla tavalla kuin nyt, silloin selvittiin luontaisilla lahjoilla.

Pesäpallo oli suosikkipeli, ja sitä pelattiin erityisesti itärannalla. Pehmeässä hiekassa oli vaikeata pelata, varmasti pomppulyönnit eivät tehonneet, ja pallokin otettiin kiinni paljain kourin. Lavansaaren pesäpalloilijoiden kanssa pelattu ystävyysottelu meni murskaavasti isäntien nimiin, naapurisaaren miehet olivat pelaileet ruohokentällä, ja nilkkaan asti upottava hiekka sotki täysin heidän suunnitelmansa.

Talvella hiihrettiin paljon, työkin sitä vaati. Hiihtokauden kohokohta oli kylien välinen viestihiihto, ja voitosta saaren ukot jo hyvissä ajoin löivät vetoa. Talvisaikaan kokoonnuttiin seuratalolle voimistelemaan, painimaan ja nyrkkeilemään.

Naisten voimisteluiltoja johti kansakoulussa opettaja Kyllikki Mäkelä.

Seiskarin laulu

Olet Seiskari saarista kaunein et mielestä häipyä voi.
Sun rannoilles vieraatkin kaukaa kesä riemujaan nauttimaan toi.
He yhdessä kanssamme siellä sen luonnosta nauttia voi;
Kai heillekin kaipaus sinne niin monelle iäksi jäi.

Usein unessa kuljen mä sinne, noita tuttuja polkuja käyn.
Kotiovenkin aukaisen hiljaa ja sisälle myös ennättäyn.
Vaan sitten jo herään, ett' unta tää olikin ainoastaan,
ja takaisin todellisuuteen mä sieltä taas palata saan.

Viel' muistan sen lauantai-illat pyhän kellot kun kumahtain soi.
Työt tehty ol' kaikilla silloin ja rauhasta nauttia voi.
Joka tuvasta kiire ol' poissa, niin tynnenä tarinat viel'.

Nyt tuntuu kuin juhla jo suuri oli lauantai-iltakin siellä.

Vaikka koskaan en pääsekään sinne niin aatoksein palata voi yhä uudelleen poluille noille, joita unhoittaa koskaan en voi. Näitä muistoja mukana viemme minne tiemme vain kulkeekaan. Niitä meiltä ei koskaan voi viedä — se enää on vain satunaa.

Oi rakkahat Seiskarin rannat ja kultainen hietikko sen, miss' lapsena leikkiä löimme sen aalloissa kisaellen. Vielä kuulen sen laineiden laulun, se somasti korvissa soi. Sana kaikuu, myös muilta niin laulu, sitä unhoittaa koskaan en voi.

Sanat: Siviä Kukko
Sävel: Olen kuullut: on kaupunki tuolla

Suojeluskunta-aate sai Seiskarissa heti suosion ja paikallinen osasto oli ensimmäisiä maassamme; se perustettiin 1918. Joukolla osallistuttiin sk:n harjoituksiin näinkin komealla joukolla - jokainen asekuntoinen mies oli mukana.

Jo piti sattuu

Saarelaistalot olivat huutomatkan päässä toisistaan. Naapurit asuivat toistensa vieressä eikä puhelimia tarvittu. Oliin varattomia, mutta vähään tyytyväisiä, ja ilot olivat pienistä tehtyjä.

Muosen Tilta sai velaksi Simon-Yrjön kaupasta sata grammaa kahvipapuja. Tilta sanoi Aapon Annille:

—Tul sit kohvil ku mie viittaa hantuukil ikkunast merkiks. Mie käyn nyt paahtamaa.

Anni uutteli kärsimättömänä merkkiä ja meni sitten vihdoin Muoselle.

—Joks sie viittasit?

Tilta itkemään:

—En viittanu. Miul kävi vai kiast. Rännälist putois pohja, ja kahvipavut putosivat liittaa. Ja tiit sie, liitast oli pois rillatki ja sinne mie höijet karistiin. Ruostene pohja ku oli rännälist. Mut kyl on hyvät hajut huonees!

Ja niin naiset itkivät yhdessä pudonneita papuja ja nuuhkivat samalla maukkaita kahvintuoksua, jotka liitasta kohosivat. Huomasivat sitten vihdoin:

—Mitä myö hänt ennää itketää, keitetää sikurkohlvit. Sukurii panna suhu ja matsahutetaa.

Siinä ne olivat naisväen nautinnon kahvikupin ääressä. Eikä lapsilla monasti ollut elämä sen makeampaa. Imeskeltiinpä noita sikurin nokareita, se kun jotenkin muistutti karamellia. — TS.

Uutena vuonna arvottii nimikkovirret

Uutta vuotta vietettiin tavallisesti perheen parissa, se ei ollut tanssijuhla.

Aattoiltana tavallisesti perheä nuorin, lukutaitoinen kuitenkin, otti suuren virsikirjan ja meni perheen opastamana tuvan ulko-oven suuhun. Siellä hän nosti virsikirjan päänsä päälle niin, että lehden avautuivat päätä kohti. Sitten hän peukalolla valiten avasi kirjan.

Ja tällöin perheen vanhin saneli paikaltaan:

—Talon vanhimmalle.

Ja vanhoissa virsikirjoissa oli tavallisesti yksi virsi sivullaan, ja se joka oli ensimmäisenä, se osui tälle talon vanhimmalle.

Selittämätöntä tässä oli kuitenkin se, että »talon vanhin» ei ollut kukaan perheenjäsenistä — se ikäänkuin jäi ilmaan, huoneen haltijalle.

Perheen vanhin, se, joka pöydän päässä kuulutti, kirjoitti myös paperille virren numeron, ja ensimmäisenä piirsi Talon vanhimmalle ja virren numeron sen perään. Sitten siirryttiin henkilöihin, vanhimmasta alkaen. Kaikki luettiin ja kirjoitettiin nimeltä kutsuen aivan pienimpään saakka. Kaiken päätteeksi kirjuri sitten piirsi vuoden vaihtuessa uuden vuosiluvun listan päälle, ja se nostettiin nimikkonaulaansa seinälle ikkunan viereen.

Tätä ennen kuitenkin virret oli laulettu kaikki alusta loppuun aloittaen siitä »talon vanhimmasta». Jos lapset eivät osanneet virttään, se opetettiin heille saman tien, tai ainakin heti vuoden alussa, jos nuotti ei ollut aivan tuttu.

* Uudenvuoden päivänä sitten kylässä käydessä vertailtiin virsiä ja katsottiin, kuka oli minkäkinlaisen virren osakseen saanut. Ja siinä naulassaan virsilistä oli seuraavaan vuoden vaihteeseen.

Syötii:

Silakkoi pääkkäisii et päättömmii ja potattilohkoi

Potatit pessää hyväst ja halkassa kaheks. Silakat saavat olla yön yli suolas. Ne panna sit potattii pääl kiehumaa. Ja sit syyyvää käsinnee, et maku on paremp. Kahvelii ei tarvi.

Jäisii hailii pannul

Talviverkoilt tuotui hailii ei ruokita (perata). Kalat laootaa pannul räätty (riviin), ja hailiin selkäpuol pannu-pohjaa vast. Pää viskataa läskiviipalehii, jos koton on, voita ja vettä. Parempaa viel tulee, jos veen sijast on maitoo taik viel kermmaa. Pannu saap kiehuu liita pääl, ja jos uuni on lämmin, ni nostetaa sinne uuni suuhu vähäks aikaa kuivomaa.

Kaurakiisseli

Otetaa leivän leipomis käytetty hantataikinaine leipäläpantka (leipälapio), ja liotettaa sitä piimäs tai vees. Tätä seataa sit kauraryynii taik kaurajauhoi velliks. Se keitetää sit kiisseliä ja annetaa kiehuu kypsäks. Kiisseli syyyvää voi ja kermasilmän kans.

Muistat sie viel »Liisan kirjat»

Viime vuonna ilmestyneessä, WSOY:n julkaisemassa kirjassa »Kirjokintaista kauneimmat ja muita neuletöitä» on useita seiskarilaisia kudontamalleja.

Kirjan tekijä Mary Olki on useissa aikaisemmissa neulekirjoissaan esitel-

Hapalohko

Kattilaa otetaa reilust leipätaikinaa. Tai sit taikinakauha, minke ympär keitetää ruispuuro. Sit otetaa potattilohkoi ja ne panna taikina-puuroo. Kattila saap kiehuu liital kauvan aikaa, ja panna sit viel uunii hautumaa. Hapalohko syyyvää voi-ja kermasilmä kans.

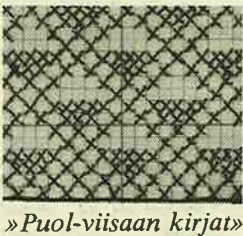
Tirri

Tähteeks jäänehii ruisleivä kanni-koi liotettaa vees, ja tähän puuroo lisätää sit puoloi, ruisjauhoi, vähäsen suolaa sekä sokersantaa. Tirri panna sit savipottii ja uunii. Syyyvää jälki-ruokanna.

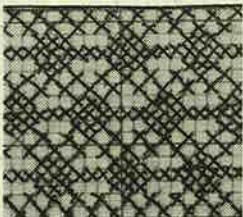
Vitamiini ja vihanneksii

Alkukesästä oli lustii männä niityil, ku sielt löytyi ensimmäiset suolaheinät, pörröpäät, sipullaukat ja linnunleivät. Niit kaik lapset söivät, oppivat erottamaa ne jo heti ku oppivat itse kävelemää. Savveeki joku veteli naamahaan. Se oli sitä vitamiinipuutost, eihä sillo saannu appelsiiniä tätä viisii ku nyt. Syksyl sit kerättii pihlajamarjoi säkkitolkul. Ne vietiä lattoo heiniin aljättymää. Ja siel niit käyttii sit talvee pitkee syyyvää napsimas.

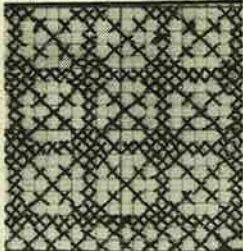
lyt samoin seiskarilaisia malleja, mutta tämä tuntuu olevan paras kirja. Siinä on monella sivulla näytetty mm., kuinka neulotaan »Pienet kirjat», »Liisan kirjat» ja »Puol-viisaan kirjat». Mallina ovat lisäksi polvisukat, joihin on sommiteltu »Pienet kirjat». Muidenkin ulkosaarien perinteisiä malleja on tässä käsityöoppaassa, samoin »Viron kirjojen» malli. Piirroksen »Laperikkokirjat» on poiminut paperille Taimi Saarela.

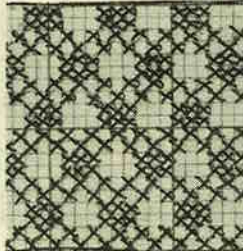
»Puol-viisaan kirjat»

»Laperikkokirjat»

»Liisan kirjat»

»Pienet kirjat»

Koira hyljejäillä

Seiskarilainen koira oli ihan oma rotunsa, taisi olla monen rodun yhteensulautuma. Sen tärkein ominaisuus oli kuitenkin se, että se oli paras apu hylkeenpyynnissä. Joka talossa oli koira. Vanhat miehet, jotka tarkkailivat hyljekoiraa, sanoivat, että se koira on hyvä, millä on terävä päälaki.

Kun koira päästettiin hyljejäille, se lähti matkaan ja isäntä perässä. Kun koira löysi hylkeenreian, se teki siihen käpälällä merkin ja katsoi sitten, huomasiko isäntä. Koira meni sitten seisomaan tuulen alapuolelle. Odotettiin ja tallattiin reikiä kiinni tuulen alapuolelta. Hylje oli siis »eloksesaan» eli pesässään. Koira kuunteli häntäänsä heilutellen. Ja jos hylkeenpoika lähti liikkeelle, niin se rikkoi pesän suun ja otti sen. Hylkeenpesän »korvareiat» jätettiin peittämättä, ja kun löydettiin pesän suu, iskettiin hattu piikkiin merkiksi, että toiset tiesivät reian paikan. Kun sitten hylje tuli »puhumaan», se lopetettiin siihen paikkaan piikillä.

Nuoren hylkeen lihaa syötiin, hylkeen maksaa vasta myöhemmin aikoina. Piikkimetsästystä käytettiin talvella. Kun hylkeenpoikaset ilmes-

Mauri Sipilä Raiku-hyljekoiran kanssa.

tyivät helmikuun puolen välin jälkeen jälle, lähdettiin näitä ensimmäiseksi pyydystämään. Kevättalvella metsästettiin pyssyllä ja käytettiin apuna valkoisia pukuja ja veneitä. Huhtikuun, jopa toukokuulle jatkuivat hylkeenpyynnit.

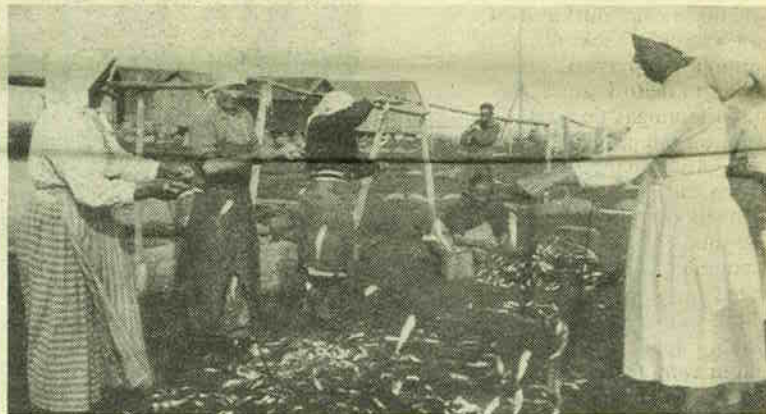
Hylkeenahasta käytettiin suurin osa hyödyksi. Nahat ommeltiin saappaanvarsiksi, ja hylkeenpojan pehmeistä nahoista tehtiin rukkasia. Rasvasta keitettiin maaliöljyä.

Seiskarilaisten laulu

En kulje aurani kurjessa,
ei tarvis hoitaa mun peltoja;
vaan kyntää sentään mä aina saan
kun Luoja suuren soi peltomaan.

Mun auran' ei kalska kivihin,
en visko siementä vakoihin.
Vaen elän sentään mä omillain,
kun aina peltoni antaa vain.

Kun istun purjeissa purteni
ja tuuli tuttava kanssani,
mä kiidän riehuissa ulapan,
en vaihtais vain minä onneain!

Hämärähyssyy, itkuu ja nauruu

Tapahtui Lounatkylän naisten koontuessa hämäränpitoon:

Lukukirjoi olivat hämäräpios raamattu, katekismus, virskirja ja Kenoveeva. Yks naisiist luki ja toiset kuuntelivat tarkast.

Naiset kopittuvat Esan-Muusel hämäriis. Luvettiin vissii Kenoveevaa, siin ku oli sellasii surullisii kertomusii. Ja sit itkee ryöhkettii.

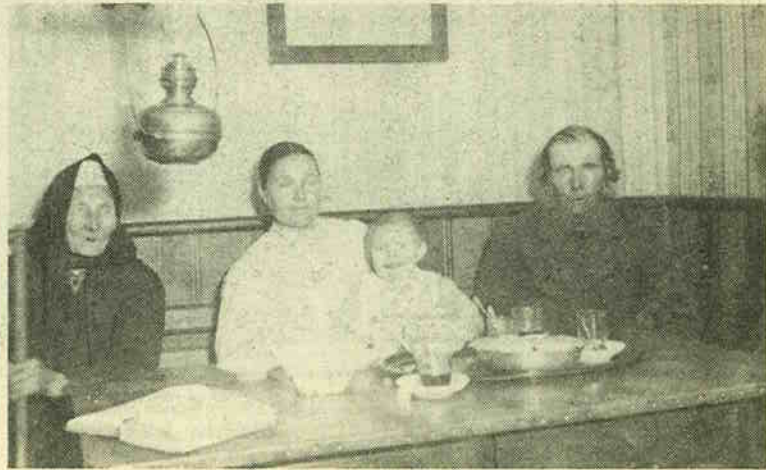
Tilta tuuimais sit, et viel tuol viisii itketää iltamyöhääl. Yö tulee ja nää

senku tyrskiit. Joha nää uneksiitki pahhoi unni.

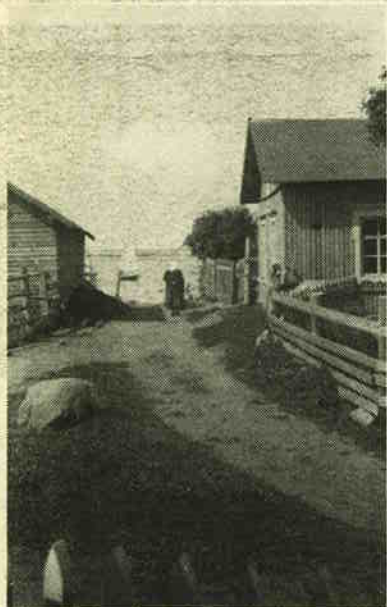
Ni hää mäni välituvaa puolel ja nokes takapuoleen liitast. Hää mäni sit tuvan ovel ja rykäis — kaik katsomaa ovel. Tilta remppais helmat ylös ja pyllisti.

Ja naiset nauramaa et hätäkättee. Anniki oli vähäl tukehtuu nauruhuu. Tilta sano vaa, et voi holvattu, nyt yks jo tukehtuu. Tuoki viel piti nähä. — T.S.

Saijutauolla Rytkölän Villen tuvassa Pohjakylässä. Pöydällä tarjotin saijulaseineen ja vehnaskautasineen, vieressä saijukannu. Pöydän takana vas. huntupäinen talon»nanno» Eljaksen Anni eli Anni Rytkölä, minä Villen-Anni eli Anni Rytkölä ja 2-vuotias Helmi sekä Pekkolan Pärtty eli Pärtty Simola.

Tässä sisarukset Seiskarista, jotka näitäkin ruokareseptejä sovelsivat omaan talouteensa kulloisenkin tilanteen mukaan. Pajusen Simon tytöt Anna ja Hilja eli Anni Saarela ja Hilja Rytkölä vuonna 1920.

Sivi Pietta menossa Rytkölän rantaan Jopin Tanelin tuvan sivu.

Vanhoja lukuja

Saimi Heikkolan muistin mukaan:

— Eivät kasva kaikki lapset, kaik ei kannetut ylene, niinku kasvoin mie kanane, nousin neiti, nuorukainen oman varteni varalla, oman olkani tasalla. Iso kutsui kukkaseksi, emo päivän nousueksi, vellot sirkutti sisoksi, sisaret sinikeräksi, vellon naisetki naoksi. Kävin kukkana kujilla, vaeltelin vaapukkana, kajavana kaivotiellä, muille maille, toisille vesille. Itkevät isoni pellot vellon nurmet nurkuttavat, appi haukkui ahkioksi, anoppi pesipytyksi. Niin on neito kotona kuin kuningas linnassa, niin on minjä miehelässä kuin koivu pahassa säässä. Vuos on olla orjan määrä iänkaikkinen minjän määrä. Sanotahan tyttölästä, sanotahan, soimatahan veetään, verratahan. Moni sanoo sairahaksi, moni huoraksi hokkee, moni vannoo varkahaksi, sannoot polvista potevaks, silmistä vähänakevaks korvista kuulemattomaks. Eikä se pahaks olliis, jos kylän paras painais, ja kylän sankarit sanois. Se on vasta sen pahempi, ku kylän pahin pannee, kylän kehnot kelläjää. Uksen ulpa, saunan salpa, riihen korkia korento. Näin kasvaa miun kannain, kasvaa nokinennäin.

Seiskarin tyttäjä valokuvassa Nuuvimattilla. Keskellä istumassa Saimi Rytkölä, nyttemmin Heikkola, ja vas. Anni Küli ja oik. Eeva-Stiina Rytkölä.

»Väen kätevyys jäi mieleeni»

— Olin aivan lumoutunut Seiskarin saareen, sen luontoon ja ihmisiin. Nuo muutamat loppukesän päivät jättivät minuun lähtemättömän muiston, ja toivoin, että pääsisin sinne uudelleen, kesäloman ajaksi. Mutta silloin oli jo sodan uhka olemassa, sen vaistosi tuossa kesätunnelmaisessa saaressakin, kertoi terveystönsä Laine-Marjatta Pätilä käynnistään Seiskarissa syyskesällä -39.

Hän tuli Seiskariin oikeastaan viimeisenä mahdollisena ajankohtana, syyskuussa -39. Laine-Marjatta Pätilä toimi Suomen Punaisen Ristin kouluttajana, ja joutui tässä toimensaan kulkemaan ristiin rastiin koko Karjalan.

— Opin tuntemaan tuon maakunnan läpikotaisin. Mutta parhaiten mieleeni ovat jääneet kaksi pitäjää, Suojärvi ja Seiskari.

— Matkustin Seiskariin Koiviston kautta, ja siellä jo linja-autossa uumoiltiin tulevia. Muistan sen merimatkan laivassa, ja sitten tulon rantaan. Se oli jo jotakin erikoista. Ihastuin heti saaren auttavaisiin ja aitoihin ihmisiin. Tulin ihan kuin sukulaisten luo.

— Olin vain kolme päivää saaressa, joten paljon muistikuvia ei minulle jäänyt. Muistan vain sen suuren ja siistin talon, jossa asuin. Istuin avarassa tuvassa ja lupasin itselleni, että tänne tulen kesälomalla. Kurssini pidin toisessa talossa, ja siellä oli hyvä yleisömenestys. Kurssilaiset olivat nopeita oppimaan ja hyvin käteviä, tämä

Selkätietä

Tallell' on ikä eletty

Kustavissa asuva leskirouva Saimi Heikkola, o.s. Rytkölä, muistaa erinomaisen hyvin vielä vanhoja seiskarilaisia sanontoja. Jo miehensä Juho Heikkolan eläessä he puhuivat paljon vanhoista perinteistä. Nyt kun emäntä Heikkolalla on ollut hyvää aikaa, hän on ryhtynyt panemaan paperille monenlaista muistamaansa.

— Monet näistä lausahduksista ovat anoppini Pekon-Pietan puheen varustuksia. Hänen puheensa perustui paljon näihin vanhoihin elämäntoimuksiin. Elin anoppini kanssa kaksikymmentä seitsemän vuotta samaa taloa, ja muistot tuolta ajalta ovat hyvät, kertoi Saimi Heikkola, 81.

Saimi Heikkolan 80-vuotispäivillä syliin kiipesi tyttärentyttären poika Mikko Eerola.

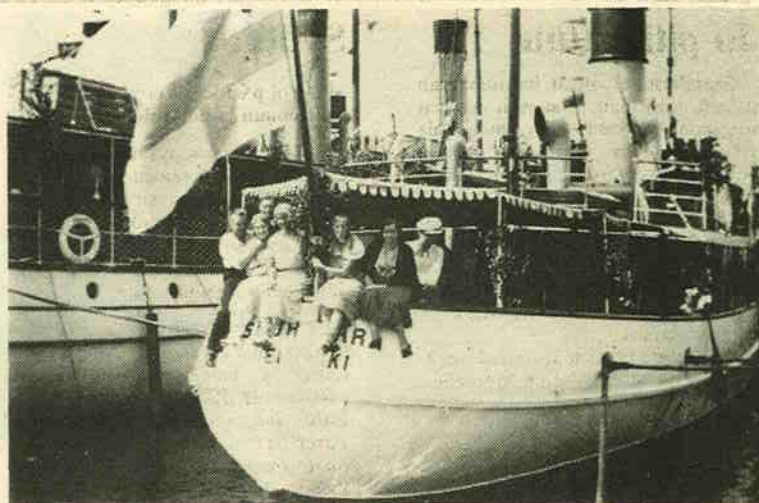
jäi selvästi mieleeni. Tuo kätevyys johtuu varmasti siitä, ajattelin, että siellä ihmiset joutuvat tarttumaan kaikkiin asioihin ripeästi.

— Kuljin niinä parina iltana pitkin kyläkujia ja nautin myöhäiskesästä, pääsinpä majakkaankin katselemaan maisemia. Kuljin sitten sinne hiekkarannalle ja istuin yksikseni keskellä lakeutta.

— Se rannan hiekka oli aivan erikoista, ei keltaista eikä ruskeaa, vaan vaaleata ja siloista. Istuin ja katselin merelle, ja sitten yhtäkkiä mykistyi: kaksi mahtavankokoista venäläistä sotalaivaa tuli niemen takaa. Ne näyttivät hirmuisen suurilta ja tuntuivat olevan vain vähäisen matkan päässä rannasta. Minua pelotti. Sitten samana iltana kuulin, että sota-alukset Marat ja Revolutsija kulivat saaren ohitse usein.

— Vaikka sota oli vain muutaman viikon päässä, ei saaren elämä ollut uhan sävyttämää. Ihmiset tekivät työtään.

Jatkoin matkaani lupauksella, että palaan. Viikot kuluivat, tapahtumat vyöryivät, ja niin me kaikki lähdimme Karjalasta, minä menin kenttäsaaralan työhön. En pitkään aikaan saanut tietää miten seiskarilaisille oli käynyt. Olivatko he päässeet ajoissa pois sodan jaloista? Tunsin ikäänkuin huolta noista valoisista ja sydämellisistä ihmisistä. Sitten helpotti, kun sain kuulla, että saarelaiset olivat päässeet turvaan.

Juhannuksena Suursaari-laivalla 30-luvun puolivälissä.

Seiskari-seuran kioskki I.ärrannalla.

Seiskarin etelärannalta, Leppäkosken rantaa.

nen. / — Mikä on mieles, se on kiele. / — Hyvää on huttu huomennakkii, piirakka peräst pyhiin. / — Ei suurt hitoks huol. / — Vahinko ei huuva tullessaan, se oihkaa ollessaan. / — Vahinko tulee viisaallekii, mut tuhmalla se on toises kääes. / — Onni on miehen tyyrmani. / — Kel on karsta, sil on kynnet. / — Vähä on vaivasel varraa, muttei sijaa sillekkää. / — Kylänluuvval kynnyksen alt. / — Ruoka muoto, vaate vars. / — Kissaa, koiraa käskettä, minjän pitää ymmärtää. / — Mitäs huono huokaa ku turva istuu kelkas. / — Ei konstii kangel käännettä. / — Ei lisä luotaan lykkää. / — Kynnyksest talo tunnetaa. / — Vale ni vaipuu, tosi ni nousee. / — Lapse työ lastuvalkia. / — Ei ommel vaatetta pillaa. / — Yökukko päiväkuon laulattaa. / — Mesimarja mielles, pippuri pitäes. / — Anna Jumala hyvä vieras ja hyvän vieraan varraa. / — Ei suuret sanat suuta halkase. / — Viis kertaa viriä käyp, laiska kerrall katkkaa. / — Kaks kovvaa kivvee ei hyvvii jauhoi tie. / — Illast ilmaa kiitä, aamust yö-sijjaa, ja partasuunna poikajais. / — Puut, maat jäävät, meit' ei lie. / — Rikkaus mahtuu peittoon, mut köyhyys tunkijaa pöydä päähä. / — Ei hyvä hyllyl jouva. / — Kylän ruoka jääp kynnyksel. / — Jos ei oo kokkoo, ni ei oo kykkyy. / — Merel silmät, metsäl korvat. / — Unest unnee last, työst työhö morsiant. / — Kulluu päivä pilvessäkki.

Tuulilta vastaukset

Rouva Laina Hotanen Uudestakaupungista on muistutellut mieliin saarelaisia sanontoja, jotka liittyivät ilmansuuntiin. Näin sanoittiin pohjoistuulesta:

— Tuutsikas ku pohjatuuli.

Itätuulella oli oma viestinsä kerrotavana, silloin sanottiin:

— Iäst kesä, iäst talvi, iäst Herran tulemus.

Länsituulella sen sijaan oli jo vähemmän juhlallinen sanoma:

— Läns käyp mieh kans makkaamaa.

Kaakkoistuulta toivottiin vähiten, sillä silloin tiedettiin, että hyviä kalansaaliita oli turha odottaa. Sanottiin: — Kakko hävittää kalat kattilastkii.

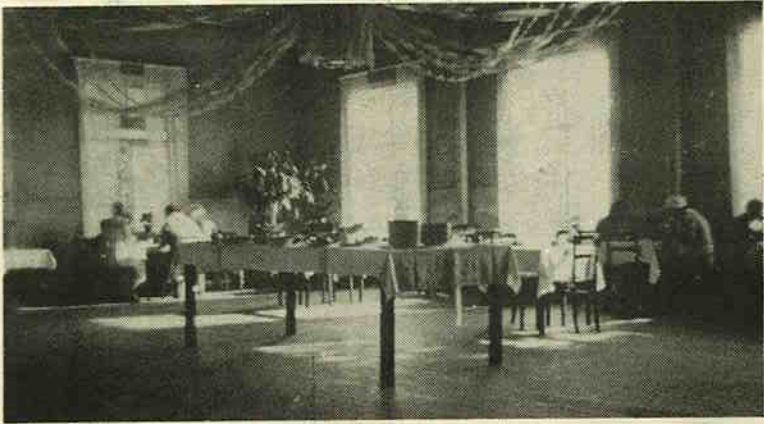
Luonnon kanssa kun elettiin yhteisymmärryksessä, niin tietysti tehtiin merkinnät allakan laitaan. Eri päivien kohdalla merkittiin seuraavia asioita: — Katri suvet suop, Antti lumet luop.

— Martti maal, karttu jää, kalamiehet kankaa pääl.

— Simo siltaa tekkee.

Talven tarkka tulo oli elintärkeä saaren välle. Eräs ennustuksista kuului seuraavasti:

— Kolme kertaa ku lepän lehti kastuu, ni sit on kymmänä viiko peräst talvi.

Seiskari-seura sai 1936 valtiolta määrärahan, jolla rakennettiin seuratalon yhteyteen kaksikerroksinen lisärakennus. Alas tulivat keittiö ja tarjoiluhuone, ja ylös kuusi huonetta matkailijoita varten. Ravintola säilytettiin raittiusravintolana.

Pirtin pitkä pöytä katettiin ruokavieraille. Siellä tarjottiin jo silloin mm. kasvisruokia sekä raakravintoa eikä pöydästä tietysti kalaa puuttunut. Illanviettoja Pirtissä järjestettiin kaksi kertaa viikossa.

Seiskari-seura

Seiskari-seura ry. perustettiin 24. 7. 1932. Perustavaan kokoukseen, joka pidettiin osuuskupan yläkerrassa, saapui noin 60 saarelaista. Virikkeen seuran perustamiseen oli antanut rovasti Kaiku Kallio, joka oli ehdottanut pastori Elomaa matkailua edistävän seuran perustamista saareen. Kaiku Kallion puheen jälkeen päätettiin ryhtyä seuran puitteissa tähän hankkeeseen. Nuorisoseuratalon kohentamiseen saatiin varoja. Pirttiin rakennettiin sali ja keittiö, ja yläkertaan kuusi vierashuonetta. Tukkipalkkoilla rakennettiin Pirtin lisärakennus. Majoitustestarina toimi majakkamestari Toivo R. Rytkölä. Saman tien laadittiin saaresta mainoslehtinen, jossa kerrottiin saaren olosuhteista ja kaikesta siitä, mitä siellä oli tarjolla matkailijoille eli kesävieraille, niinkuin silloin sanottiin.

Seura kutsui lomalle saareen taiteilija Georg Malmstenin perheineen. Tämä oli erinomainen oivallus, sillä taiteilija Malmsten kirjoitti tuon matkan innoittamana tunnetun Seiskari-valssin sekä paljon muita meriaiheisia lauluja, mm. Saariston Sirkkan. Karjalan heili-laulukin ajoittuu noihin aikoihin.

Kerran tuli Seiskariin 60 vierasta ilman mitään ennakkoilmoittautumista. Onneksi toiminta oli sen verran jo käynnissä, että kaikki sijoitettiin taloihin. Ostettiin sitten eräältä emännältä

vasikka, ja siitä tehtiin pirtin keittiössä monta aterialla vieraille.

Kolmekymmenluvun loppupuolelle päästäessä tästä matkailutoiminnasta alkoi olla hyvä apu saarelaiten ansioissa. Ja vieraat tuntuivat viihtyvän saareissa, samat tulivat uudelleen ja uudelleen.

Seura ryhtyi sitten kokoamaan pientä kotiseutumuseota majakkatalon erääseen aitaan, sinne saatiin vanhoja kansanpukuja, astioita ja työkaluja. Museo kaikkineen täytyi jättää saareen. Seura järjesti myös kesäisin kotiseutujuhlia.

Evakkoon jouduttaessa seuran toiminta vaikeutui, sillä saarelaiset hajaantuivat eri puolille etelä-Suomea. Toiminta tyrehtyi, ja seuran varoilla julkaistiin kotiseutukirja Seiskari sanoin ja kuvin; kirja ilmestyi 1958.

Vuosikymmenten mittaan nuori sukupolvi kiinnostui Seiskarista, ja sen historiassa katsottiin olevan vielä paljon sellaista, joka antaisi aihetta tämän päivän toimintaan.

Seuran perustajajäsen ja ensimmäinen puheenjohtaja Toivo R. Rytkölä allekirjoitti vuosikokouskutsun, jossa saarelaisia ja heidän jälkeläisiään kutsuttiin koolle vuosikymmenten tauon jälkeen. Vuosikokoukseen, joka pidettiin 17. 3. 1978, kokoontui noin viisikymmentä seiskarilaista. Säännöt päätettiin muuttaa ajan vaatimuksia vastaaviksi ja seuran kotipaikaksi mer-

kittiin Helsinki.

Ensimmäisenä toimintavuotenaan tauon jälkeen merkittiin seuran jäsenmäärä niinkin korkeaksi kuin 203. Tämä on erittäin korkea luku prosentuaalisesti, sillä saaresta lähti noin 750 henkilöä. Seura julkaisi kotiseutukartan, ja sen tuottamalla tuloilla on pyörityetty toimintaa. Saarelaiset kokoontuivat omaan juhlaansa Karjalan Liiton kesäjuhlassa Salossa, ja karttajuhaan kokoontui yli 100 saarelaista. Seuran naisjaosto on hankkinut varoja myyjäisillä ja lippujaosto suunnittelee seuran lippua ja merkkiä.

Kuluvana vuonna seura järjestää kappelijuhlan, jossa luovutetaan Seiskarin kirkon ehtoolliskalusto ja kirkkolaiva Karjalatalon kappeliin. Samalla seura kokoontuu kesäjuhlaansa. Kappelijuhla pidetään 26. 5.

Seura lunastaa myös Karjalan Liiton Ylläsjärven asuntopohjasta nimikkohuoneen. Hotellihuoneen ovesta lukee Seiskari ja huoneen seinälle tulee Seiskarin kotiseutukartta, Karjalan vaakuna ja ommeltu kansallispuku-taulu. Huoneeseen tulee myös tynny, johon on kirjoitettu seiskarilaisten kirjontakintaiden mallit. Naisjaosto on myyjäistoiminnalla hankkinut tarvittavat varat.

Kuluvan vuoden aikana pyritään pääsemään myös tieteellisessä tallennustyössä alkuun, vaikka varoja on kertynyt vasta melko vähän.

Saatteeksi

Vuoden työ on tässä käsissänne. Kaikille seiskarilaisille on tarjottu mahdollisuus osallistua tämän liitteen tekemiseen. Tarinoita onkin kirjoitettu ja kuvia koottu erinomaisella innolla. Tästä lämmin kiitos.

Emme tarjoa luettavaksi Seiskarin historiaa enempää kuin tieteellistä tutkimustakaan, sillä niitä meillä ei ole. Mutta sen sijaan tarjoamme luettavaksi ja katseltavaksi kuvauksia seiskarilaisesta arkipäivän elämästä ja juhlasta sellaisina kuin ne vielä nyt muistetaan.

Muile lukijoille tämä liite anta- koon kuvan siitä Suomenlahden ulkosaaresta, joka eli omaa elämänsä, tuli tunnetuksi Suomenlahden helmenä, ja jolta sitten jouduttiin lähtemään.

Tämä liite olkoon myös vaatimaton kunnianosoitus niille sukupolville, joiden jättämän henkisen perinnön turvin tämän päivän ihminenkin pystypäin tunnustaa itsensä vielä seiskarilaiseksi.

Seiskari-seura ry.

Anneli Eskola
Juhani Kuusela

Seiskari-seuran kunniajäsen Georg Malmsten kädessään Seiskarin naisten lähettämät kirjokintaat. Vas. seuran puheenjohtaja Anneli Eskola, Eila A. Pulli, ja Ragni Malmstenin vieressä Taimi Saarela.

Seiskarin poikia arvannostossa 30-luvun alussa Koivistolla. Kunnan edustajina olivat mukana Kiili-Pärty ja Luotsin Jussi.

Seiskarilaisia evakkoja Kymin Kurittulassa Louhelan portailla talvella 1939-40.

Naistoimikunta hankki myyjäistuloilla nimikkohuoneen Karjalan Liiton Ylläksen asuntopohjasta. Kuvassa vas. Eva Eväluoto, Aini Eskola, Aila Ikonen ja Marjatta Saarela.

Merivoimien poikia, vas. Esko-Jaakon Sulo, Sivi-Tanelin Urho, Simo-Tehvanen Arvi, Ämmälän Matin Väinö ja Saskan-Muosen Arvi.

Seiskarin kansallispuvut Aila Ikonen ja Arto Mäkinen yllä.

Muistan aina apilan tuoksun

Muistoni Seiskarista ovat pienen tytön muistoja, olinhan perheemme siellä kesää viettäessä vajaan viiden vuoden ikäinen, kertoi taiteilija Ragni Malmsten.

Mutta läpi vuosien muistan löytäneeni sieltä kukkivan apilan tuoksun. Nytkin vielä joskus kesäpaikassamme Nötössä havahdun, että tällaiselta tuoksui Seiskarissa silloin kun olin pieni. Muistan myös katselleeni niska kenossa majakkaa, ja sen läheltä löytyi jännittäviä värillisiä lasinpaloja.

Ja sitten se hiekkia oli elämys, se näytti ihan erämaalta. Katselin rannalta ihastuneena veneitä ja laivaa, josta olin jo tulomatkalla pudota mereen, nauroi Ragni. Hänet seiskarilaiset puolestaan muistavat iloisena, leppäisenä tyttönä.

Georg ja Ragni Malmsten tapasivat seiskarilaisia pitkältä aikaa viime syksynä, jolloin Seiskari-seura kutsui Georg Malmstenin kunniajäsenekseen.

Tässä tilaisuudessa molemmat halusivat lähettää rakkaat terveiset kaikille saarelaisille. Kunniajäsen muisteli sitä illanviettoa, jolloin Seiskari-valssi sai Pirtissä ensiesityksensä. Samaan aikaan valmistui myös laulu Heili Karjalasta. Entisenä meripoikana Georg Malmsten viihtyi saareissa. Hän muisti vielä puokit, majakan huminan ja ystävälliset ihmiset. Ja hän kertoi, että nyt lahjaksi saamansa Seiskarin perinnekartan hän ripustaa kesämökillään sellaiseen paikkaan, että se on aina silmissä.